

Kraljična Haris

Anton Leskovec

Drama v treh dejanjih

OSEBE:

Žiga Knez
Jošt Osojnik
Gregor Polajnar
Sabina Isteniška
Helena Polajnarjeva
Gospa Osojnica
Gospa Isteniška
Balant } v službi pri Knezu
Krista }
Pjer } v službi pri Isteniških
Marta }
Zofija, v službi pri Osojnikovih
Notar

Kraj: Mesto

Čas: Sedanost

Prvo dejanje

Skromno meščansko stanovanje pri Osojnikovih. Pozorišče: Nevelika, svetla soba. V levi steni dvoje oken z belimi zastori, med njima divan. Nad divanom zrcalo. V levem oglu ozadja omara s steklenimi vrati. V nji police s kemikalijami. Sredi ozadja vrata v predsobo. V desnem oglu ozadja lončena peč. V desni steni vrata z zaveso. Sredi sobe miza s stoli. Stoli so tudi sicer po potrebi. Pozimi. Med 11 in 12 dopoldne.

I. prizor:

Jošt Osojnik, gospa Osojnica

Jošt (v belem platnenem plašču, ima opralka pri omari. V kretnjah in govoru je živahen, včasih pozerski. Nosi ščipalnik, je črnolas in govori hitro, z ostrim glasom): Tri sto delavcev, dvajset uradnikov — je tam, mama; toliko se jih priklanja pred gospodom ravnateljem. Ta jim komandira, jim dovoljuje dopuste, odreja, znižuje plačo, jih odslavlja, jih sprejema v službo — on je eden in on je vse. (Se obrne.) In če sem to jaz? (Gre k materi, ki sedi z ročnim delom ob peči.) O, mati, to je nedopovedljivo veliko in — pravično. Da. — Pravil sem ti, da čakam, kdaj pridejo pome. Dobesedno tako: Pridejo pome. Ti veš, da se nisem pehal, da nisem moledoval, mati; molčim, čakam in zahtevam. Oni pridejo in oni me končno najdejo. Mati, tvoj sin bo ravnatelj velikega podjetja — na mestu stoji in fabrika pride k njemu.

Osojnica (že osivela, v črni obleki): Tri sto delavcev! — Da jim boš komandiral, praviš? Jaz te prosim, da skrbiš zanje. Pa odslavljal jih boš — no, mati jih bo sprejemala. Moj sin si in vem, kaj vidim v tebi.

Jošt (primakne stol in sede): Ne vidiš moči, ki se je — kakor voda nabirala do zvrhanosti. Naj potonejo oni, ki so udarjali — tako so rekli — po praznem kotlu. Čimbolj je bobnelo, mati,

tem manj je bolelo — Jošt je stal visoko in mu nihče ni mogel gledati v globino. Notri pa je vstajala moč in šele zdaj — ko preplavi robove, jih bo streznila. Tako je.

Osojnica (ga pogleda): A jaz pravim, da jih bo hranila. Tako hoče Bog, če del svoje moči prepusti mogočnjakom. Ne smeš nikdar pozabiti, da si dolžnik. Če si nadarjen, poklekni in moli.

Jošt (po sobi): Takrat, mati, ko druge naučim.

Osojnica (odloži delo in ga zasleduje z očmi): Odgovarjaj najprej zase, potem za druge. Ne glej samo nase, da tuje moči ne spregledaš. Jaz sem dosti sama in takrat mislim na vse, za kar ti nimaš časa. Tako se mi zdi, da si zadnje dni nemiren, da si kratkih besedi. — Kaj, ko bi ti ona nova z gradu vzela besedo?

Jošt (se obrne): Sabina Isteniška?

Osojnica: Nevarna je — sam Knez stoji ob nji.

Jošt (z nasmehom): Jako lepa in bogata je.

Osojnica: Jako nevarna je!

Jošt (se zamisli): Veš mati — da tudi nanjo čakam?

Osojnica: Pravijo, da prinese pogubo v sleherno hišo, kamor zaide.

Jošt: Ni tako. Res pomeni dosti v tem mestu. Ona — kraljuje. Ljudje namigujejo, da s peklom. A to je vražja vera. V graščini je in kraljuje nad mestom. Pod nogami smo ji — a tudi ona pride. Pride!

Osojnica: Ker je tako visoka, ni tu prostora zanjo. Kadar ta naša hišica postane temotna, takrat — pljusk! — vanjo Helenina mladost in — spet je svetla. Ta svetloba je čista in vesela in nima prostora za oni, oni — ogenj s hriba.

Jošt (k nji): Vidiš, mama jaz imam svoje namene. Vem, kako je s Heleno, vem, kaj bo s Sabino. Zaupaj mi in pusti pridige. Odloži varušstvo — tvoj sin je tvoj gospodar. A vendar sin. (Ji poljubi roko.) Ti si me dala in si ubožica osivela in si splahnila, da se je sin razrastel. Vem, kaj je moja dolžnost.

Osojnica: In če res dosežeš fabriko — kako bova potem?

Jošt (sede zopet): Ko me ne bo tu, boš čakala na moj prvi glas. Ta pride kmalu: Ta skromna lupinica se proda, a postavi se palača, da, palača. Njeni balkoni bodo plašili strahove Isteniških stolpov in še Knezove vile. (Si sleče plašč in obleče žaket. Pred zrcalom si naravna kravato.)

Osojnica (medtem govori): Drugače bo to. Kamorkoli greš in kjerkoli boš — mati bo s teboj. Vse bom videla, za vse bom vedela. Dokler si moj sin. A jaz? — V ti hišici ostanem, ki smo jo zidali, no, iz sebe smo jo zidali. Da bi to moja hišo prodali? Ne, sin moj. Naša hišica! Ta stoji na trdnih tleh! Ta je edina res naša. Vse drugo, Jošt, ti bodo drugi dali ali prepustili, posodili ali kakor se že to pravi — vse drugo jim boš dolžan. Naj ti Bog blagoslovi srečo, ki te ž njo skuša.

Jošt (*pogleda na uro*): Enajst proč — zdaj grem. S teboj, mati, danes še ne morem sklepati ničesar. Tebi je vse novo — sami strahovi. Počakam, da se privadiš — potem pa mi tudi pritrdiš. Da, pritrdiš. Zdaj grem.

Osojnica (*se dvigne in gre ž njim do vrat v ozadju*): A kdo bo tam, kamor greš?

Jošt: No — Knez predvsem. Saj on je predsednik. Na ti seji se odloči, mati — zbogom! (*Ji migne z roko in odide skozi vrata.*)

Osojnica (*gleda nekaj hipov pri vratih; nato zakliče*): Zofija!

2. prizor:

Gospa Osojnica, Zofija

Zofija (*pride iz predsobe: mlada, bleda, temnolasa. Oblečena je v črno z belim predpasnikom*): Želite, gospa?

Osojnica: Pridite noter! (*Zofija stopi v sobo in zapre vrata za seboj.*) Povedati Vam moram — novico. — Če se namreč zgodi, da moj sin odide —

Zofija (*pogleda pazljivo*): Odide?

Osojnica: Počakajte, da izgovorim. Če odide, ostaneva sami. Ni se Vam treba bati, da Vas takoj požene. Videla bom, kako bo z delom. Hotela sem le, da Vam pravočasno sporočim, da se lahko — če bo potreba — ogledate tudi drugod — no da, za vsak slučaj. Zdaj uredite mizo, da ne bo, če kdo pride, vse narobe. (*Gospa sede zopet k peči in vzame delo v roke.*)

Zofija (*gleda prazno predse in stopi k mizi. Na mizi je ščetka in glavnik. Zofija, osa zamišljena, spravi oboje v predpasnik.*): Ah, kaj delam!

Osojnica (*pogleda*): Kaj zopet delate? — No, tega pa še ne! (*Zofija zardi in vzame ščetko in glavnik ter ju zatakne za zrcalo.*) Vi niste nerodni, Zofija, Vi ste vse v drugih mislih.

Zofija: In je zelo daleč, kamor odide gospod inženjer?

Osojnica (*pogleda zopet od dela k nji*): Kako ste prišli do tega vprašanja?

Zofija (*jo pogleda*): Kar tako; če bo treba, povem več, danes še ne. (*Hoče ven.*)

Osojnica: Tak pogrnite vendar mizo z novim prtom! — Kako ste čudni danes! — Povejte mi pri ti priči...

Zofija (*pogrinja mizo in odkima*): Ne morem! (*V predsobi zazvoni.*)

Osojnica (*naglo*): Ako je tuj človek, ga kar odpravite. (*Zofija ven v ozadju. Čuje se takoj nato glasna ženska govorica v predsobi. Nenadno visok smeh in že vstopi iz predsobe Sabina Isteniška, za njo Zofija in Marta.*)

3. prizor:

Gospa Osojnica, Sabina, Zofija, Marta

Sabina (*elegantna, srednjevisoka brineta, malo zardela. Govori zmerno, a temperamentno, slovnico slovenščino. Vedenje ji je mondensko*):

Kako mična loretanska hišica je to! (*Gleda živo naokrog.*) Vse svetlo, vse veselo — vse ubogo. (*Stopi naprej. Zofija in Marta, ki ima v roki škatlo za klobuke, se ob vratih v ozadju tiho, a živo pogovarjata.*) Brez dvoma je to gospa Osojnikova. (*Stopi k nji.*) Jaz sem Sabina Isteniška in ker je nujno, sem vstopila, čeprav je Vaša porednica hotela legati. Prišla sem, da čestitam gospodu inženjerju.

Osojnica (*je vstala*): Veseli me, gospodična (*ji ponudi divan*) — a čestitke naj...

Sabina (*sede na divan*): — potrpijo, ste hoteli reči. Ni tako! On je ravnatelj fabrike. — A jaz sem nocoj imela čudne sanje, draga gospa Osojnikova. (*Pogleda k služkinjama.*) Ljuba moja —

Marta (*stopi naprej*): Prosim, gospodična?

Sabina: Pojdite naprej in recite mami — seveda, na poldne gre — recite, da pridem malo pozneje, pa naj se zato ne boji. (*Ji pokima; Marta se obrne in odide v predsobo, za njo Zofija.*) Tako. Zdaj poslušajte moje sanje: V zadimljenih, vročih prostorih, na intimni družabni zabavi smo bili. Kakor takrat, ko so me v Varšavi izvolili za kraljično Haris. — Vi ne veste, draga gospa, kaj je to Haris? — Po duši in telesu prijetna kraljična, za spoznanje drugačna od vseh drugih žen. Krog mene kavalirji, vsi v črnem, vsi goreči. A jaz stojim sredi sobe, bila je dosti večja od te, pa gledam proti vratom; tam sloni ob podbojih — čudno, saj sploh ne vem, če je bil kdaj vojak! — v lepi paradni uniformi Jošt Osojnik. Gleda vame in se poti v obraz. Lasje se mu lepijo na čelu, lice se mu kremži. Zdaj se je ves pot na obrazu strdil kakor emajl; postava se stiska, oži, suši — že ni več uniforme, kaj še! — tam je zdaj palica in njena glavica je glava Osojnikova. zmanjšana in skremžena do groze, s posušenim znojem emajlirana. To palico primem, pa jo držim predse in smeh in smeh... To je konec sanj.

Osojnica: Ne razumem, gospodična.

Sabina: Čudno je le, da pred takim dogodkom take sanje mešajo glavo... Pa kje je gospod — gospod ravnatelj?

Osojnica: H gospodu Knezu —

Sabina (*stisne obrvi*): Tam? — Se že davno poznata? — Pustite, gospa Osojnikova, ne odgovarjajte na to. Jaz včasih zastavljam vprašanja, ki so — pena. Pridejo, odgovora pa ne čakajo. Zbogom! (*Pihne.*) Vendar počakam, da pride Vaš sin in da mu čestitam, navzlic sanjam. A Vi, gospa, zakaj ne sedete? Hotela sem tudi Vas spoznati, saj niste nejevoljni zato?

Osojnica (*se nasmehne in sede na stol*): Bojim se Vas skoraj, gospodična. V čudnih sanjah gledate mojega sina. Saj to je strahotno! (*Odmaje z glavo.*) Ne, gospodična, ko bi bili zamolčali...

Sabina (*zlobno*): Zakaj? — Ni več otrok, pa naj vidi resnico, še boljše, prevaro. Možu mora biti svet odgrnjen.

Osojnica (*se ji nasmehne*): V ti mali hišici smo živeli doslej, sami zase; meni je bilo najbolje

tako. Zdaj — je konec. Moj sin bo ves prevzet, a meni je skoroda žal, no, stara sem, otročja. Ni mi žal, če je on srečen.

Sabina (*gleda po sobi*): Kako morete v taki sobici živeti? Jaz bi tu umrla mlada. Pri nas gori — da, zakaj pa Vas ni nikoli k nam? Moja mama je tudi stara, hroma je in si tako iz srca želi svoje družbe. Sama samuje v temnih, velikanskih prostorih in moli rožni venec, lep niz samih biserov. Njeni prsti sijejo v temi liki jedrca mandljeve. Vi ne veste, draga gospa, koliko je pri nas teme in prostora!

Osojnica: Pravijo, da celo straši.

Sabina: Naj le pravijo! Prišla sem tudi zato k Vam, moja ljuba gospa, da Vas povabim. Mi sicer nikogar ne vabimo — mar Vam je že kdo rekel, da je bil gori? — Vas prosim, da pridete. Zdaj še posebno, zdaj prav posebno — ko — za gospodom sinom menda ne greste?

Osojnica (*se nasmehne*): Oh ne; tu v svoji hišici ostanem.

Sabina: Potem je vse v redu. — Vaš sin mi zadnje dni dvori, kjer me le sreča. Tega nimam rada. Če nanese prilika, če se ne premislim, mu bom to sama pojasnila — Vam sem le tako, iz naklonjenosti —

Osojnica: Prosim Vas, gospodična, tudi proti njemu se ne zatajujte! In pa, ko bi meni —

Sabina (*jo pogleda*): Ne zatajujem? — Gospa Osojnikova, Vi morate vedeti, odkod prihajam in kaj je v moji krvi; Govoriti Vam hočem o svojem očetu, o materi, o našem domu...

Osojnica (*vstane*): Bilo bi mi zelo drago. V moji sobi, tam naju nihče ne bo motil, pa tudi udobnejša je. To se pravi, če imate čas.

Sabina (*vstane*): Vi imate tedaj več sob? O, to je že druga hiša potem! Kam, prosim?

Osojnica (*stopi na desno in odgrne zaveso pri vratih*): Tu, prosim!

Sabina (*se obrne k nji*): Zavese in vrata! Kakor pri mojem očetu. Bil je — gotovo še ne veste, diplomat. Tak se je moral po dvakrat zaklepati. — A, kaj ima Vaše stanovanje opraviti s politikom? (*Odpre vrata na desni; obe vstopita. Čujejo se še Sabinine besede.*) Moja mama je Francozinja in ubožica je morala... (*Vrata se zapro. Komaj so zaglušele zadnje besede, že se čuje v predsobi moška govorica in takoj nato vstopijo iz ozadja: Jošt Osojnik, Žiga Knez, Gregor Polajnar.*)

4. prizor:

Jošt Osojnik, Žiga Knez, Gregor Polajnar

Knez (*srednje postave, še mlad, belega lica in plavih las. Iz oči mu sije mirna odločnost, kretnje so mu hladne in glas trden. Oblečen je v žaket*): Tedaj še enkrat, žal mi je, da Vas nisem utegnil sprejeti, gospod ravnatelj! Naj Vam tu še enkrat čestitam! (*Mu da roko.*)

Jošt (*se prikloni in sprejme roko*): To je zelo laskavo od Vas, gospod predsednik. (*Knez se umakne k oknu.*)

Polajnar (*v temni, že zanošeni obleki. Je visok, suh, s črno brado in črnolas. Ob sencih že malo osivel, sicer pa še mlad, v Knezovih letih. Govori počasi, z basom. Levo roko ima v črni obvezi. Stoji sredi sobe, medtem ko si Jošt ob mizi slači rokavice*): Srečo imaš, Osojnik, no — jaz ti jo privoščim.

Jošt (*se zasmee nerвозno*): Sreča? — Ti si tudi eden tistih, ki vedo, kako je z njihovimi močmi. Za voščilo lepa hvala. (*Je vrgel rokavice na mizo.*) Če gospoda izvolita (*jima pokaže na stole*), da mirno pretresemo, kar se današnje zadeve tiče, mi bo zelo všeč. (*Ona dva sta sedla.*) Jaz sem se v novi vlogi že udomačil in sem pri volji, da vsakemu odgovorjam in na vse odgovorim.

Knez (*gleda v tla*): Podjetje je novo. Nikogar ni, da bi Vas uvedel, in je le prav, da nam od vzamete instruktorske skrbi.

Polajnar (*pogleda postrani*): To je bil menda tudi vzrok, da je nate padla izbira. Jošt. — Nisem vedel, da si več, nego si kazal.

Jošt (*sede in se nasloni s komolci ob mizo. Govori zdaj enemu, zdaj drugemu*): Gospod predsednik ve boljše od mene, koliko jih je bilo na izbiro in kakšni so bili. Na primer gospod z rdečo grivo, ki je sršal kakor ognjeni Elija — gospoda ga poznata in vesta, da bruha kot prazen vulkan, a da iz njegove lave ne bo grozdja. Videl sem še drugega, vodenega — tudi tega poznata — pri njem je pa vse vodoravna linija, življenje vodoravna linija, vse je voda, ocean horizontale! Tretjega, ki je znan po svoji barvno-glasovni zamisli —

Polajnar: On uči lepo: V ozadju naravnih pojavov je tolika harmonija, da celo osnovne barve odgovarjajo točno posameznim vokalom (*Knez ga gleda*), da v tem tiči bodočnost: A je ognjenordeč, e zelen, i bel, u vijoličast, o moder.

Knez: Zanimiva zasnova.

Jošt: Da! — Taki so bili tam in zahtevali s svojimi perverznoštvami isto, kar jaz s svojim — molkom. Prosim Vas, kemiki z obsedenimi idejami — no!

Polajnar: Čudovita konkurenca! A tebe je rešil — molk. (*Pogleda h Knezu.*)

Jošt: Čakaj, Gregor, odgovorim ti na prvo pripombo. Ti si dobro vedel, da nisem manj, nego sem kazal, pa se nisi smel čuditi, da sem tekmoval. Če si pa poznal druge vsaj toliko, kot mene, ne moreš biti razočaran. Zato trdim, da si se prej zatajil. Prosim! — Še eno o molku. Molc je končno obrusil vsa natolcevanja o stremuštvi, protekcijah. O, iz oči so sikali taki pokloni, da sem bil včasih od ponosa ves zelen. Molc jih je obrusil — zdaj so topi, ne režejo več. (*Se nasloni nazaj.*)

Tako sem se vama predstavil, gospoda, in svet naj zdaj o meni pozna resnico.

Knez: V treh dneh prevzamete mesto, gospod ravnatelj.

Jošt (*pogleda začuden*): V treh dneh? — V dekretu o tem ni nič —

Knez (*nervozen*): Dekret je Vaša legitimacija, daje pravico — a ne zapoveduje. Pripravljeni bodite na poziv!

Polajnar: Jošt, to je resnica!

Jošt: Dnevi ne štejejo. Ob malenkosti sem se spotaknil.

Knez: Dovolj o tem, gospoda. Dejstvo je, da je gospod Osojnik ravnatelj. Če imate kako željo, gospod ravnatelj, ali vprašanje: jutri je seja upravnega sveta. Glede materiala, osebja, upravnih predpisov, Vi veste, da imate posla s strupi —

Jošt (*vstane in gre k omari*): Tu notri, gospoda, je embrio, ki sem ga zaplodil. Mati mu bo moja fabrika. Vsa njegova nega, odgoj, vse čudovito širjenje, vsa svetovna uporaba je zasnovana, do atoma določena in preračunjena, treba je le še zapovedi — in začnemo. (*Se prikloni Knezu.*) Hotel sem reči, da je vse pripravljeno.

Knez (*vstane*): Potem smo gotovi! (*Skozi vrata na desni vstopita Sabina in gospa Osojnica.*)

5. prizor:

Prejšnji, Sabina, gospa Osojnica

Sabina (*je vstopila počasi, brez plašča. Prvi pogled ji pade na Kneza, zato se trenutno zmede*): Zdaj... (*išče nove besede, stisne obrvi in nadaljuje hladno*) če je gospodi kaj do tega, da so priča moje osmešenosti, vas prosim, da ostanete na mestih. (*Se nasmehne in stopi odločno naprej, pred Kneza.*) Gospod Knez, v opravičilo svojim nečednim izostankom boste pritiskali na drugo kljuko, ki že hoče rjaveti — da (*mu da roko, ki jo Knez poljubi. Ona se nato naglo obrne k Polajnarju, ki se je tudi dvignil*) — Gospod Polajnar, Vas sem slutila nekje drugod, da iščete — oči, ki jih sliki manjka (*z nasmehom se obrne k ostalim*) — on me namreč slika in moji sliki manjkajo oči, a moje oči so mu apokaliptične, pravi. (*Tudi njemu da roko, ki jo istotako poljubi z globokim poklonom. Ona medtem že gleda v Osojnika, ki je pristopil.*) Zdaj — s to besedo sem nastopila — bomo čestitali. Ko bi bila samà, bi Vas opozorila na silno važno stvar, tako pa — čestitam! (*Poda mu roko, ki jo on poljubi.*)

Jošt: Če mi res čestitate, gospodična, se ne bojim, da boste ono drugo zamudili. (*Knez in Polajnar sta medtem s pokloni pozdravila gospo Osojnikovo, ki se takoj molče umakne v sobo na desni nazaj.*)

Sabina (*sede na divan*): Soparno je v ti sobici. Prosim, da nadaljujete s pogovorom; jaz sem medtem zberem, da; ko sem vstopila, ste stali, gospod

Osojnik, pri omari. Tam notri — o gotovo ste razlagali...

Polajnar: Tam notri je vsa tradicija Hekate in njenih nadarjenih potomk, Medeje, Kirke. Govorili smo o strupih.

Sabina: To rada poslušam.

Jošt (*je primaknil k divanu stol in se nasloni nanj*): Gospod Polajnar je pripomnil, da jih je iznašla žena.

Sabina: On že ve. — Orožje so zastrupljali že v najstarejših časih. Namreč možje. In potem so v srednjem veku, v Benetkah in drugod, izkazovali prijateljstvo s tem, da so osrečenim stiskali roke in pri tem s prstani vtikali strup. Tudi moški. Oni sploh radi izkoriščajo vse, čemur je žena kriva. Že Adam ji je pustil to prvenstvo. Noblesa!

Polajnar: O res, v rajju je z intrigo začela kača. In kače so strupene in so žensko prvo zastrupile.

Sabina (*zabliska z očmi*): Priznala sem Vam to! — Govorili ste o Kirki. Bila je čarovnica, manj zastrupljevalka. Poznala je moške, pa jim je nastavljala vabe — pripravljene za slehernega po njegovih nagonih. Ni bilo treba niti strupa, o ne: pogruntati je bilo treba le, kaj še hočejo oni, ki so bogastva siti, ali oni, ki so na visokih mestih, ki so naveličani, ki so nedolžni — tako jih je spreminjala v — svinje. — Kaj pravite k temu, gospod Knez? Kaj sodite Vi o strupih? O čarovnijah?

Knez (*jo mirno pogleda*): Prazne besede! Bolj kakor strupi me zanima čarovnija, ki je gospodično privedla danes v to hišo. Mar Vam ni po godu, da gospod Osojnik v treh dneh zapušča ta kraj?

Sabina (*pomolči, nato trdo*): In kaj bi storili, gospod Knez, če bi se gospod ravnatelj selil že danes?

Jošt (*iznenaden*): Kako?

Knez (*se nasmehne*): Da. Dajte mi trohico več vpliva, pa se spolni še to. Gospodična je na pravi poti in njeno srce se nikdar — ne moti. Se ne moti.

Sabina (*gleda venomer vanj*): Če je tako, pa kar zarežimo. — Gospod Osojnik odhaja, že v treh dneh odhaja. Medtem je ali bo uredil svoje obveznosti do oseb, ki so mu blizu. (*K Polajnarju.*) Vi o tem nimate obvestil, gospod barvar?

Jošt (*se tudi obrne k Polajnarju*): Govori, Gregor! Miren si, izven ognja, razbij položaj!

Polajnar (*gleda Sabino, potem Jošta*): Bodi mož in povej jima, kaj Helena misli o Tvojem odhodu. (*Po teh besedah vsi nekaj časa molčijo in gledajo napeto v Jošta.*)

Sabina: No, kaj misli —

Jošt (*se vzravna in obrne po sobi*): Gospodična Polajnarjeva ne ve o mojem odhodu ničesar.

Sabina: Mene bi kaj takega žalilo. Odločite se, da potujete — a ne omenite ničesar. Zdaj se vendar z moško gesto odstranijo vsi predsodki, ki so damo — jaz je ne poznam, a vem, zakaj o tem govorim! — ki so damo v takem mestu gotovo zalezovali; da se z jasnim udarcem podčrta polni ton, ki je dozda zvenel pol-tonsko. In končno: Je v tem morda kaj milosti? — Kakšna je tista dama?

Knez (mirno): Ona je krasna, čudovita ženska.

Sabina: Ponovite tako hvalo, gospod Osojnik; iz Vaših ust bo prirodnejša.

Jošt: Gospodična ste pozorni na vse strani. Odsev velike duše. Z neko trdovratnostjo se zanimata za moja znanja — a bili smo vendar pri strupih.

Knez: Dovolite, začel sem jaz. Prepričan sem, da gospodična z gradu ni prestopila — danes prvič! — tega praga z malenkostnim namenom — da na primer samo čestita. Ima še drugo, zelo važno stvar na jeziku, je rekla. — Ta stvar je meni znana. Gospodična z gradu željno — išče odgovora, kako se bo k današnjemu dogodku — nakremžilo dvoje lic. Sestra navzočnega gospoda in pa — no, jaz sem vesel. — Tega (*gleda Sabino*) gospodična ne taji. Vedel sem.

Sabina: Molčite, gospod Knez! (*Razburjena.*) Vi ste netaktni, ste brezobzirni — Vi ste kruti!

Knez (ki mu je lahna rdečica stopila v lice): Če ste se, gospodična, tega bali, po kaj ste potem hodili v to — strupeno ozračje? (*Vstane in po sobi.*) Sem razburjen in prosim odpuščanja.

Polajnar (je stopil k Sabini; gleda Sabino in Kneza, nato počasi): Pomirite se, gospoda, da razjasnim. Helena in jaz. — Dva sva in brez strehe sva. Za moža je vse to postransko in mevža je, kdor s takimi zadevami mudi bližnjega. Z žensko je druga. Imam jo rad, Heleno, tako rad, da me je sram beračiti zanjo. Tu me je odrešil prijatelj Osojnik. Kakor se tudi peha za nekimi dvomljivimi uspehi — oprostite, moje osebno mnenje nikomur ne škoduje — in kakršno srečo pri tem tudi ima, eno je gotovo: Helena je to, kar je, po njegovi zaslugi. Če je med njima še kaj drugega, ne vem. Tudi nočem vedeti. (*Sabina, roki krčevito sklenjeni, gleda v tla, Knez se je ustavil pri oknu.*)

Jošt (sredi sobe): Polajnar je fantast. (*Nervozen.*) To so — vendar vsakdanjosti in je danes malo povoda, da o tem razpravljamo. Jaz odhajam. Na novo delo, to se pravi, šele zdaj na delo. Moje dozdanje razmere so bile — moja kletka. Moji dozdanji ljudje in oziri nanje — družinski in drugi — so bili zame železne palice te kletke. Za zlodja, toliko sebičen vendar smem biti, da si dovolim nekaj več korakov, kakor mi jih je odmerila ta kletka. Sicer bi zgnil. (*Z naglim pogledom po navzočnih.*) To je ves moj odgovor, gospoda, to je glavna misel — postranske morajo v njeno senco. Same zase seveda tudi té nekaj pomenijo — a vklepati me ne smejo. Upam, da ste, gospoda, tako tudi razumeli.

Polajnar: Do kraja, Osojnik. Pa zakaj si tako — silovit? (*Si mirno prižiga cigaro.*)

Jošt (Sabina in Knez še vedno v isti poziciji): Šlo je za priznanje in priznanja so mi težka. Danes so mi bila izsiljena — to je beseda, ki je s silovitostjo v sorodu. (*Sede tudi on k mizi in si prižge cigareto.*)

Knez (se je vrnil k svojemu stolu): Bil sem krut. A kruto je tudi vprašanje, ki me mori. Gospodična še ni odgovorila.

Sabina (dvigne k njemu oči, ki so vlažne): Po kaj sem prišla? — Morala sem. Ne poznate tistih sanj: vračate se pod večer domov in veste, da Vas tam pod oknom samotne hiše nekdo čaka. S hudim, strašnim namenom. Vi se bojite, blaznite od strahu, a greste. — Na odločenem mestu Vam skoči za vrat pošast —

Knez: Gospodična —

Sabina (gleda vanj z grozo): — pošast, vsa zakrita v sivo kožuhovino — in Vam zasadi ostro bodalo s tako silo, da slišite — v sanjah se dobro sliši — sek! — Vi zakričite. — Ali ni tako? — Zbudite se in si ne morete razložiti... Prišla sem po rano. Zdaj gledam še za zdravilom. (*Gleda k omari.*) To steklenico z belim praškom pokrijte, gospod Osojnik, reži se in izziva. Tam je gotovo nevaren strup. (*Vsi jo uplašeni gledajo.*)

Jošt (pogleda k omari): Je tam, smrtonosen strup. (*Stopi k omari, jo odpre in obrne steklenico z belim strupom, da ni videti praška. Vrne se k mizi z nasmehom.*) Ne zamerite, gospoda, če sem komu v pojme strupa zamešal. Ravnatelj vseh strupov sem in odgovarjam za doze, ki jih delim. Še gospodična Isteniška (*se ji prikloni*) je danes naši hiši na ljubo premagala strah, da preizkusi sanje. Da je prišla, k nam prišla, v našo malo hišo prišla, ah, takih dogodkov ima bore malo zapisanih kronika našega mesta.

Sabina: Ne stičite za nečem, kar ni. (*Vstane.*) Prav pa bo, priti k Vam malo v šolo. A zdaj je pozno. In vendar me mika. Jutri, še dva dni, dobro. — Jaz zdaj odhajam.

Knez: Gospodična, kdaj ste jutri popoldne pri volji, da me sprejmete?

Sabina (se obrne k njemu): Ob naši navadni sprejemni uri, gospod Knez. Da — in še to (*se obrne k Polajnarju*): Gospod Polajnar, Vi edini v tej deželi znate na klavir. Kljub bolni roki. Prosim Vas, ponovite še nocoj ples iz Peer-Gynta. Za jutri.

Polajnar (navdušen): Dobro je, gospodična! Takrat Vam tudi snamem pogled, ki ga drugega nima ta dežela. — Nekaj se pripravlja, gospoda, tega ne smemo zamuditi! (*V sobo stopi gospa Osojnica.*)

6. prizor:

Prejšnji, gospa Osojnica

Osojnica: Gospod Polajnar, zunaj Vas čaka gospodična sestra; prosi, da pridete takoj k nji.

(Vsi pogledajo začudeni. Sabina prebledi, Jošt pogleda pozorno, skoraj nejevoljno. Knez stopi mirno par korakov k steni, kjer se nasloni s hrbtom.)

Polajnar: Moja sestra? (Vstane in gre ven, za njim gospa Osojnika.)

Sabina (čaka. Nato z naglo kretnjo k Joštu): Povabite vendar to damo noter, gospod Osojnik!

Jošt: Če zapovedujete (k vratom, kjer postoji) — prve besede so njune — zdaj hočem — (Ven.)

Sabina (se obrne h Knezu): Tako bomo vse pričakali pri tem idijotu, gospod Knez.

Knez (malomarno): Pa ste res milostni danes, gospodična Sabina!

Sabina (temno): Zastrupili ste me. Zdaj glejte! (Vstopijo Helena Polajnarjeva, za njo Polajnar in Jošt.)

7. prizor:

Prejšnja, Jošt, Polajnar, Helena, proti koncu Zofija

Helena (srednjevisoka blondina, vitka a močna. Velike modre oči zro resno. V obraz je blede. Oblečena preprosto, a elegantno. Opazi najprej Kneza, ki se ji s poklonom bliža): Veseli me, gospod predsednik, da se vidimo.

Knez (ji poljubi roko): Redko, gospodična, preredko.

Helena (je zapazila medtem Sabino, ki zre na njo pričakujoče): Pardon, dami nisem —

Jošt (pristopi): To je gospodična Helena Polajnarjeva, deus ex machina, lupus in fabula. — Gospodična Sabina Isteniška.

Sabina (da Heleni roko): Vsi Vas hvalijo, gospodična. Tudi jaz bi rada le lepo mislila o Vas!

Helena (začudena): Vi ste ona — krasna dama z gradu, ki se je vse boji? No, v našem mestu so ljudje otročji in nihče Vas ne pozna.

Sabina (jo pogleda še enkrat; gospodom): Še trenutek bomo ostali, gospoda, da se privadimo. (Sede na divan in odkaže Heleni prostor poleg sebe. Gospodje ostanejo na mestih.) Gospodična je prišla s prav nujnim poslom —

Polajnar: Prav za prav (pogleda v Heleno) — če se že vsi zanimajo za tvojo usodo, Helena —

Helena (zardi): Ne moti gospode, Gregor!

Knez (z nasmehom): O, prosimo! Gospodična Helena —

Polajnar (s pogledom k Osojniku): — je pred pol ure dobila dekret, da je odpuščena.

Jošt (vznemirjen): Kaj?

Knez (miren): Kar je, je. — Poskrbeti bo pač treba za nov —

Helena (pogleda v Jošta): Da, ob službo sem.

Jošt (nervozen po sobi): Pa kako vendar — kar brez (obstane) — kako neugodna situacija!

Zdaj, ko človek nima časa s takimi zadevami — kletka! — Ko bi vsaj tu ostal — —

Polajnar (gleda mirno vanj): Dovoli, Jošt: Ti si ravnatelj, pa konec! Novico sem odkril — ker je novica, ne pa, da bi ti grenil ali — zapiral bodočnost.

Helena (gleda še vedno k Joštu): A jaz — jaz (obrne v tla oči) moram zvedeti, kaj poreče gospod Osojnik. (Drugim.) Da, gospoda. On je naš dober prijatelj. Bil je celo ponosen na to, vsaj zdelo se je tako. — Kaj mislite sedaj, gospod Osojnik?

Jošt (se obrne): Kaj mislim? — Povedal je Vaš gospod brat.

Sabina (se nasmeje): Uboga gospodična! Dva mislita zanjo, a — kdo bo pomagal? (Se obrne k Heleni.) Vi ste tedaj brez službe, prosti? Bodate veseli!

Helena (jo pogleda): Brez kruha sem, gospodična.

Polajnar (naglo): Končajmo to sitno zadevo, Helena! — Popoldne grem po mestu — imam krog znancev; prositi se naučim medpotoma, pogoje mi razodeneš ti — in jutri si spet na svojem. Basta!

Sabina: A gospod patron?

Jošt (se je umiril): Bo srečen, ko izve o uspehu. Ne pozabite mi pisati, gospodična Helena!

Helena: Pisati? — Vi odhajate —

Polajnar: Da, Helena. Ravnatelj je velikanske fabrike, ki bo zastrupila ves svet.

Helena (zardi): Ali res? — To je krasno! Čestitam! — Pa kako sem mogla, kako si mogel, Gregor, ob taki priliki kaliti srečo gospoda — ravnatelja!

Polajnar: Radi kontrasta, Helena. Kontrasti me dražijo. Če pomislim: Isti dan ti dol — on gor! Saj to je kakor gugalnica!

Knez (je medtem mirno motril Heleno): Prepusite meni to zadevo, gospoda. Prosim vas za to.

Jošt (pozoren): To se pravi, da bi —

Knez: Če je gospodična ob službo in v resnici mora iskati drugo — potem prosim (se obrne k Heleni) izvolite jutri ob enajstih vprašati v moji pisarni. (Vsi začudeni pogledajo.)

Helena (iznenadena, v zadregi): Gregor, gospod Osojnik — je-li neprimerno?

Polajnar: Zdaj pazi, Helena! — Jaz se umaknem, gospod predsednik.

Jošt (pristopi): Gospod predsednik, ustregli ste mi izredno, hvaležen bom —

Sabina: Škoda; gospod Knez je okreten, pa me je prehitel. Ta hip sem namreč sklenila — prositi gospodično, da pride k meni... (Gleda pazljivo v Heleno.)

Helena (*vznemirjena*): K Vam, gospodična? — V grad?

Sabina (*zre v Kneza*): Kot — družabnica. Mar je tudi to pri Vas neprimerno?

Helena (*se prikloni*): Zelo milostljivo, gospodična! A jaz, odpustite mi, jaz bi rada — delo.

Knez: Zato pa, kakor sem rekel. Pridite jutri — z gospodom bratom k meni.

Polajnar: Helena, Helena — to je kakor film. Tam in tu pride do takih nenadnih uspehov le —

Jošt (*z nasmehom*): Lepa žena.

Sabina (*jezno*): Kako bedasta opomba! namreč — na tem mestu je res neumna.

Jošt (*se zatajuje*): Kako kruta lepota!

Helena (*mirna*): Jaz pridem, gospod predsednik. Gospodična mi ne sme zameriti, da sem odklonila njeno pomoč. — Ko bi namreč ona in vsi navzočni vedeli (*pomolči*), koliko moči mi je vlila v žile današnja izguba — posebno še, ker me je izredna sreča izgubljenega prijatelja trenutno spregledala. — Jaz pridem, gospod predsednik!

Jošt (*nemiren*): Ampak, gospodična, razumite prav —

Helena (*s trdnim pogledom*): Jaz razumem prav. Ne očitam — obžalujem. Zdaj že tudi obžalujem ne več. — Odklanjam, da se pred to lepoticco norčujete iz moje — nelepote. — Spričo nje ni nihče lep.

Polajnar (*priskoči*): Taka-le je! — Helena, Helena, ti greš predaleč!

Jošt: Za Boga, gospodična! — Kdo bi mogel tako —

Helena: Ne imejte me v slabi misli, gospodična!

Sabina (*je vstala*): Moja misel je taka, da ste govorili v nekem oziru prav: Gospod Osojnik je namreč odrekel, še prej, nego je sedel na tron. K takemu pogumu Vam čestitam! Gospoda (*se naglo ozre po vseh, ko se odpro vrata v ozadju in vstopi Zofija*.)

Zofija: Telegram za gospoda Kneza!

Knez (*naglo pristopi in podpiše. Zofija odide. Vsi molče, ko Knez pri oknu čita telegram. Pomolči; spravi mehanično papir v žep in se obrne*): Je izredna — novica. — Silovita — gospoda naj oprostite (*se obrne k Heleni*), jaz se sicer zdajle odpeljem — jutri ob enajstih bom čakal. (*Se ji prikloni*.)

Helena: Zelo ljubeznivo, gospod predsednik! Zares sem Vam hvaležna. (*Mu da roko, ki jo Knez poljubi. — Knez se nato prikloni Sabini in ji tudi poljubi roko*.)

Sabina: Na svidenje, gospod Knez! — Mamopotolazim, da pridete. Pozdravite tam vso gospodo! (*Knez se naglo poslovi od ostalih in odide*.)

8. prizor:

Osojnik, Polajnar, Sabina, Helena

Jošt (*v mislih, stopa naglo po sobi*): Mora biti — zelo neugodna novica. Poznam ga — on odhaja v težki zadevi.

Sabina: Pa je tudi mož zato. Poljubite mi vendar roko, če odhajam. (*Jošt ji raztresen poljubi roko*.) Prav za prav bi morala — moj plašč prosim — (*Jošt odide v sobo na desni*) — za slovo potolažiti to ponosno gospodično, ki ne priznava svoje lepote; bi morala kaznovati novega ravnatelja s pokoro — a vse to je še daleč. Mi gremo kar skupaj domov — (*Jošt se vrne od desne s plaščem*) — hvala, gospod Osojnik — med potjo vama moram še marsikaj razjasniti.

Polajnar (*ki je medtem pomagal Heleni*): Na svidenje, Jošt! — Sestri bom kušal odpreti oči —

Helena (*hladno*): Zbogom, gospod Osojnik. (*Gre proti ozadju, kjer počaka na Sabino. Ta stopi pred njo skozi vrata*.)

Jošt (*stoji ob mizi, obrnjen v ozadje*): Gospoda so razumeli, da moja bodočnost zahteva žrtev; na svidenje ob slovesu! (*Se prikloni, ko odhajata skozi vrata še Helena in Polajnar*.)

9. prizor:

Osojnik, potem Zofija

Jošt (*je stopil k odprtim vratom; počaka hip, nato*): Gospod ravnatelj je lačen, mamica!

Zofija (*stopi iz predsobe*): Gospa prosi k obedu. (*Obstane med vrati*.)

Jošt (*jo gleda, se umakne korak nazaj v sobo, ji pomigne noter in zapre vrata*): Te dni odpotujem in mati ostane sama. Kaj bo z Vami?

Zofija (*ga gleda vprašujoče*): Kaj bo z menoj? — Vi ste odločili.

Jošt (*gleda v tla*): Da, da, že res. — A jaz moram biti na jasnem. (*Stopi k nji*.) Kako Vam je? (*Jo gleda ostro. Zofija povese pogled in molči. On nežneje*.) Kako Vam je, Zofija?

Zofija: Kako mi je? — Umivam se s solzami. (*Ga gleda žalostno*.)

Jošt (*ostro*): Ne mislim tako! — Je kaj novega?

Zofija (*se strese in prebledi. Ga pogleda hladno*): Nič!

Jošt (*se oddahne*): Vedel sem. (*Stopi po sobi*.) Bilo bi tudi grdo, da bi mi zdaj polena metali pod noge, ko moram svoboden na delo. Oni — spotikljaj med nama je izbrisan. Ne Vi, ne jaz ne veva več o njem.

Zofija (*zardi*): Jaz — ne vem ničesar — več. (*Se obrne in odide v predsobo. Jošt razširi roki in se globoko oddahne*.)

Z a s t o r .

Kraljična Haris

Anton Leskovec

Drama v treh dejanjih

Drugo dejanje

Isteniški grad. Temačen, visok prostor v baročnem slogu. V levi steni je angleški kamin, pred njim črna okrogla miza z dvema starima foteljema. V levem oglu zadaj visoka lesena vrata. Ozadje zapira široka stena, ki je sredi zagrnjena s težkimi zavesami. Levo in desno od zavese ob ozadju dve palmi. V desnem oglu zadaj visoka vrata z barvanimi stekli. V desni steni okno in prav v ospredju ob steni fotelj. Pri oknu je stojalo, na njem zagrnjena slika. Skoraj sredi odra nasproti sliki udoben, pregrnjen divan, ob njem fotelj. Po stenah otemnele slike in visoka zrcala. Pozimi. Med 4 in 5 popoldne.

1. prizor:

Gospa Osojnica, Marta

Osojnica (*oblečena v črno*): Naznanite me gospe Isteničevi.

Marta (*črno oblečena, z belim predpasnikom; stoji pri vratih v levem oglu*): Prosim, gospa Osojnikova! (*Odide skozi vrata na levi.*)

Osojnica (*se ozira po prostoru. Stopi h kaminu, kjer podrži roki, da ju ogreje. Medtem ogleduje stene s potemnelimi slikami. Marta se vrne*): Strah me je same, od nikoder ni glasu. So doma?

Marta: Stara gospa prosi, da sedete. Je vesela Vašega prihoda in bo takoj opravljena. Prosim. (*Ji primakne fotelj h kaminu.*) Kaj dela — Zofija? Oprostite —

Osojnica (*sede. Pomolči, nato počasi*): Vi se poznate z našo Zofijo?

Marta (*vznemirjena*): Da, gospa. Pa — kako je ž njo?

Osojnica: Slabo je ž njo. — Uboga je in je mačeha ne trpi žive doma. Oče je strog, silno se ga boji. — No, pri nas ji ni bilo hudega. Pa je vendar zašla. Mladost! — Da je pa skrivala — in zabrisati skušala, to ni bilo prav. Dopoldne so jo odpeljali v bolnišnico.

Marta (*osupne*): V bolnišnico? — A včeraj, oh, kaj mi je pravila nesrečnica... (*si zakrije z dlanmi obraz; v tem pa zakriči v sobi na levi visok, rezek in smešen glas: Sabina!*)

Osojnica (*se prestrašena dvigne*): Kaj je to?

Marta (*se naglo obrne in odhaja na levo*): Naša papiga kliče gospodično. Zdaj moram po gospo. (*Odide na levo. Gospa Osojnica obstane pri mizi in gleda v vrata na levi, ki se takoj nato odpro.* — *Na nizkem vozičku z dvema kolesoma pripelje Marta v sobo gospo Isteniško in jo zapelje h kaminu.*)

2. prizor:

Gospa Osojnica, gospa Isteniška, vmes Marta

Isteniška (*stara in drobna gospa z bledim licem. Majhne temne oči zro zvito v svet; oblečena je v črno, a na glavi ima baroko in malo avbico*): Kako sem Vas vesela, ljuba gospa —

Osojnica (*stoji še vedno ob mizi*): Osojnikova.

Isteniška: Da, Osojnikova. Sedite k meni, prosim. (*Osojnica sede.*) Ko bi le vedela, komu velja ta dolga in strma pot —

Osojnica: Gospodična me je včeraj povabila.

Isteniška: Sabina? — (*Pomolči, nato se nasmeje.*) Ona je vražja deklica. Je diplomatova hči — diplomat. — Moj mož je bil Vaš rojak, v službi na Francoskem. Tam sem doma, tam me je premitil. Kako govorim vaš jezik?

Osojnica: O, prav lepo, gospa Isteničeva.

Isteniška: Zdaj sem hroma, nogi sta mrtvi, a moj mož je tudi mrtev. Ubožec! (*Pomolči.*) Bil je hudo bolan, pa sem komaj vedela za to. Še umrl je tako nenadno — morfij...

Osojnica: Vi zdaj molite za njegovo dušo.

Isteniška: Že osem let. — Kupili smo ta grad in se nisem vrnila v domovino. (*Zaživi.*) A Sabina, ona je še zdrava, ona je mlada in pametna. Gre in Vas povabi, kakor da ve, kaj sem hotela. (*Pomolči.*) Vi ste jo videli, gospa Osojnikova, pa kaj se Vam zdi?

Osojnica: O nji se mnogo govori in je zelo lepa.

Isteniška: Pripoveduje mi včasih čudne bajke. No, z ljudmi ima malo opravka. V hišo je hodil le gospod Knez. (*Pomolči.*) Njega tudi poznate?

Osojnica: Poznam gospoda. In pa gospod Polajnar je tudi znanec.

Isteniška: Tudi. Pa o njem ni kaj govoriti. (*Se skloni naprej.*) Drugače je z gospodom Knezom in sem radi njega sklenila, da Vas poprosim. Medtem mi Sabina seže v vaje. (*Pomolči.*) Prosim Vas — kako težko govorim vaš jezik! — pazite na svojo varovanko, gospodično Heleno Polajnarjevo.

Osojnica (*pogleda začudena*): Kako to, gospa Isteničeva? — Helena je res ljuba deklica, ima pa brata —

Isteniška: Ta je ne bo varoval. To morate Vi. Vi imate sina — ne poznam ga sicer — a ta gospod je zadnje čase nekaj malomaren —

Osojnica: Je v skrbeh. Hudi posli. Oh, jaz bi mu že pravo rekla, ko bi me poslušal.

Isteniška: Je malomaren proti svoji prijateljici Heleni; dvori moji Sabini.

Osojnica: Nič ne vem o tem. On se sploh ne zmeni za drugo, nego za fabriko. Kako ste mogli —

Isteniška: On je res daleč od Sabine. — Sabini je blizu le eden, vsi drugi so za gorami. Zdaj razumete in niste več hudi. Toliko je teh čudnih stvari leglo med nas, da sem le čakala, kdaj pridete. Ko Vas ni bilo, je pa Sabina potegnila za zvonec...

Osojnica (*gleda v tla*): Kaj je tedaj Vaša želja, gospa Isteničeva?

Isteniška: Gospod Knez je izreden mož in smo ga dovolj cenili. Sabina gre — se zaljubi vanj in je še zaljubljena. On je tako napeljal — o, mesto je govorilo na glas o čudnem razmerju. Sabina je prišla v jezike — ko bi se nas bili ljudje manj bali, bi nas bili kamenjali. Radi kokote. A Knez je vendar zahajal sem gor. Čakala sem, če poprosi zanjo. Pa ni. — Zakaj?

Osojnica: Jaz ne vem, gospa Isteničeva.

Isteniška: Vi ne veste. (*Se popravi na sedežu.*) Ne bo ga nič več, (*tiše*) ker se boji, da je v ti hiši bolezen. (*Gleda pozorno v Osojnico.*) O tem ste kaj slišali?

Osojnica (*vedno bolj začudena*): Vse to, gospa, mi je neznano. Bolezen!

Isteniška: I seveda, kako Vam more biti znano, kar je skrito! — Naša bolezen je tajna. Glejte: Jaz sem hroma; moj mož je bil bolan, a je umrl — po svoji volji. Tako je presleplil še bolezen. Diplomati! — (*Odločno.*) A Sabina je zdrava! — Allons! Gospod Knez nas je zapustil in ostal dolžan. To je malheur! — Danes dopoldne — moja poročila so vestna — je ta gospod vrgel mrežo na ubogo gospodično Polajnarjevo. On pa ne sluti, kako je ona močno zastražena. Močno, pravim. Poglejte, gospa Osojnikova: Mi stražimo svojo srečo — stražimo svojo bolezen — stražimo tudi svoje nasprotnike — povejti ji to, gospodični Heleni in povejte svojemu sinu. Povejte mu, da je ta bogata hiša bolna.

Osojnica: Govorila bom z njim. In Jošt, edinec moj je, pravim mu lev, ko je pa včasih tako hud.

Isteniška (*govori zdaj zelo živo*): Dve sva in vsaka imava svoje. Če ste Vi levinja, sem jaz volkulja — podnevi prežim, ponoči lajam in stražim. Takrat me je strah. (*Se oddiha.*) Ljuba gospa, zelo sem vesela, da ste prišli (*pozvoni z zvoncec na mizi*) — zdaj Vas držim (*Marta pride od leve*) — chartreuse, Marta — (*Marta se pokloni in odide*), zdaj veste dosti, gospa Osojnikova. Vi ste pošteni in pobožni. Tudi jaz rada molim. Pozneje Vam razkažem vse svoje svetinjice in spominke — stavim, da jih Vi nimate takih —

Osojnica: Bog je eden za vse — povsod je lep.

Isteniška: Mi imamo prekrasno kapelico — oh, superbe! — tudi tja Vas popeljem in bova skupaj in na glas molili za srečo svojih otrok. Za menoj boste izgovarjali prošnjo h Gospodu; tako lepo sem jo sestavila. (*Marta prinese steklenico chartreuse in dve čašici. Takoj spet odide.*) Zdaj Vas prosim, da nalijete, dobra gospa.

Osojnica: Jaz takih stvari ne pijem, a Vam bom nalila. (*Nalije čašico.*) Vi ste me popolnoma zmedli. Take novice in vse to naenkrat. Tako ste nesrečni.

Isteniška (*je vzela čašico in izpila*): Škoda, da zametujete to lepo pijačo. Zdaj sem še bolj nesrečna.

Osojnica: Tisto, kar ste rekli o bolezni, mi ne gre iz glave. (*Pomolči.*) In gospodu Knezu ta bolezen ni nevarna?

Isteniška (*jo bistro pogleda*): Kdo pravi, da ne?

Osojnica: No Vi, a Vi — a gospodična Sabina, kaj pravi ona na to?

Isteniška (*nervozno*): Sabina — ima svojo misel in jo še pred menoj skriva. Sabina je razumna, je samasvoja. Neki dan se bo pokazalo. — Jaz sem njena mati, vozim se za njo in gledam s temi starimi očmi, kje bi jo zasačila, da pomagam. Nekaj malega je storjeno: Se že čuti kakor majhen, majhen potres. Ali poznate potres? To je le tako — mali aviso. (*Jo gleda.*) Vi, ljuba gospa Osojnikova, boste še danes odkrili svojemu sinu in oni golobički vse, kar zdaj razumete. Še danes — mladina je hitra. (*Skloni glavo.*) Še nekaj, še nekaj sem hotela. (*Molči. Medtem bije ura. Gospa Isteniška pogleda živo.*) Zdaj je konec. (*Zvoni.*) Prosim Vas, ljuba gospa, spremite me v mojo sobo. Tam Vam pokažem — (*Marta pride.*) V mojo sobo, Marta. (*Marta prime voziček in ga pelje proti sobi na levi.*) Ali naglo, naglo, da se gospodična ne vznemiri, moj Bog, kaj vendar čakamo?

Osojnica (*stoje*): Ko bi drugič, gospa Isteničeva...

Isteniška (*jo vabi nervozno z roko*): Hitro, hitro, gospa Osojnikova! Z menoj morate, ne, stojte, z menoj ne morete — pa drugič, pa drugič. Kako ste smešni! (*Že med durmi. Ko se gospa Osojnica prikloni, ji naglo še zamahne z roko.*) Adieu, ljuba gospa! Ne pozabite — adieu! (*Vrata na levi se zapro. Gospa Osojnica krene počasi na desno. Tam se ozre še enkrat plašno proti levi, nakar odide skozi desna vrata. — Takoj nato stopi izza zaves v ozadju Sabina, oblečena v dolgo, pisano, svileno haljo.*)

3. prizor:

Sabina, potem Polajnar

Sabina (*postoji. Gleda zamišljeno predse; nato stopi k sliki in sname zagrinjalo. Zagleda se v sliko. Stopi par korakov nazaj in se vleže na divan, s pogledom neprestano na sliko. Iznenada se zgane s krikom*): Kako strašne oči! (*Zakrije si lice z rokama, ko vstopi od desne Polajnar, oblečen v črno, v roki zaboječič s slikarskim orodjem.*)

Polajnar (*ob vratih — se prikloni*): Bomo nadaljevali? (*Sabina ga pogleda s široko odprtimi očmi.*) Kako ste blede, gospodična!

Sabina: Strah me je. Poglejte — kaj vidite tam? (*Iztegne roko proti sliki.*) Kaj je tam?

Polajnar (*stopi naprej in odloži zaboječič k sliki*): Tam? (*Gleda sliko.*) Vidim prelepo telo, ki mu manjka duša. To nosim danes s seboj, da jo dahnem vanj. — A Vi ste tako krasni nocoj, gospodična!

Sabina: Rekli ste — blede.

Polajnar (*jo molče gleda, nato počasi*): Liki podoba svete Sholastike v kripti montecasinski!

Sabina: Ne poznam je. — Pripovedujte mi o svetem življenju. (*Se je nagnila vznak na divan in zaprla oči.*) Govorite mi o sveti Sholastiki!

Polajnar (*je vzel paleto in čopič ter stopil k sliki*): Malo vem o nji. — Da je bila žlahtnega rodu, bogata, lepe postave — pravi legenda.

Sabina: Čemu ji je bil plemeniti rod?

Polajnar (*slika*): Da ga je zavrgla in šla v samoto.

Sabina: Čemu ji je bilo bogastvo?

Polajnar: Da se mu je odrekla.

Sabina: A kaj je storila z lepoto?

Polajnar (*pomolči*): Darovala jo je svetosti.

Sabina: Kdo ji je tako svetoval?

Polajnar: Zgled brata. Bil je Benedikt iz Nurzije; dijaško veseljačenje v Rimu ga ni moglo zadržati, da ne bi šel v svojo votlino v Subiaku in živel tam liki volk.

Sabina (*se nasloni na komolec in ga gleda*): Lepo mora biti, imeti brata in gledati vanj. Delati tako, kar dela brat. Mladi, lepi, blede brat.

Polajnar: Za to je treba žive vere.

Sabina: Vi ste verni?

Polajnar (*obstane v delu in jo gleda*): Verujem, da Bog vidi težave zadnjega človeka.

Sabina: Pozabil je na mlade žene, ki jim ni prisodil lepote.

Polajnar (*dela dalje*): Poznal sem mlado mater: Svojo nelepoto, ki jo je v tihem trpljenju in strahu prenašala, je vsa blažena skrivala svetu pod ščitom krasnega otroka! Da ste videli njene oči, kako so ji sijale za njegovo glavico!

Sabina: Pozabil je uboge, ki neznanske boleznj trpijo po nedolžnem.

Polajnar: To je — božanska skrivnost. Za tistega, ki misli. (*Jo gleda.*) Hotel bi biti Vaš brat, da bi imeli vero vame.

Sabina (*se naglo dvigne in ga pozorno motri*): In mislite, da sama ne bom storila, kar je treba? In pa, če — recimo — če je sila, mar ne morem sama seči po zdravilu?

Polajnar: Zdravila so včasih — premočna. (*Dela dalje.*) Zdi se mi, da poznam Vaše —

Sabina (*pokonci in k njemu*): Na dan z besedo, če upate!

Polajnar: Umirite se, gospodična! (*Jo prime za roko.*) Prosim Vas, sedite. (*Odloži paleto in čopič in jo vodi nazaj k divanu. Prisede k nji.*) Jaz nimam več mnogo iskati na svetu. Meni je odmerjeno, kar je namenjeno. (*Ji kaže roko, nato sliko.*) Zadnja slika — tu je Polajnar omahnil. — Šel bi lahko, ali čakam, da dozori usoda nekih ljudi, ki so mi blizu. Životarim takorekoč le še iz radovednosti. Zato Vam rečem, gospodična: Ko boste res na razpotju, takrat se ozrite nazaj — na mestu bom — o polnoči — na sodni dan —

Sabina (*gleda v tla*): Tako je Vaše življenje vendar podobno mojemu: živiva — radi življenja,

ljubiva — radi ljubezni — (*ga gleda*) ne pa, kakor drugi: za kruh, za bogastvo, za časti, iz zavisti — Ali mi hočete biti brat? — Poznala sem žalostnega mladeniča, ki mi je napisal pesem o kraljični Haris. Hrani jo moja mati, da moli iz nje. Ta pesem ni dokončana — a edina, ki jo je napisal. Potem je umrl. — Umrl je, ker ni mogel do konca — in jaz se tako rada spominjam njegove smrti. Takrat zaplešem ples kraljične Haris. (*Mu zre v oči.*) Vi ste zdaj moj gospod brat. Kdor se meni zapiše, pozabi na vse. (*Molči.*) Povejte mi, kako ste opravili pri Knezu.

Polajnar: Moja sestra — je sprejeta v službo.

Sabina: Ah! — To ni služba, to je (*tih*) poguba. (*Prepadla gleda vanj.*) Vi ste zdaj obogateli za eno izgubo in nimate več sestre. (*Trdo.*) Križ čez Heleno! — Jaz bežim k cilju, Vi za menoj, razpotja ni več. (*Ga je prišla za ramena in govori vanj strastno.*) Danes, zdajle pride k meni oseba, ki sem jo povabila, da ji nastavim nož na grlo. Če ne pride, se iz njene nesreče napijem krvi. Zabranite to, zabranite nesrečo! — Vendar ne bo treba. Ona pride in mi stori po volji.

Polajnar (*se je oprsti*): Kdor je v Vaši oblasti, je zvezan z vrvmi, ki režejo slajše od sleherne slasti. A jaz — jaz Vam pomagam. (*Vstane in stopi po sobi.*) Ne zapustim te hiše. — Ves sem omamljen od oči, ki sem jih ponoči ustvarjal. (*Gre k sliki.*) In dokler jih ne bo na platnu, tako dolgo — (*gleda v sliko*), o Bog, kaj je tu, živo, resnično? — Kdo je vodil roko, kdo nosil ogenj iz duše v to sliko? Tu je zdravje, tu je vera, gospodična Sabina — zdaj živimo (*se obrne proti nji z razprostrtima rokama*), zdaj upamo, pogledjte, o glejte!

Sabina (*stopi k sliki in zre resno vanjo. Počasi se spusti na kolena in dvigne roki*): O Bog vse-mogočni, daj, da se nikdar več ne povrnejo o ne oči! — Ohrani mi pogled, kakor ga uči to-le moje zrcalo, potem bom zdrava. Za to prosim, za to molim — amen. (*Je vstala in vzela čopič.*) Zdaj se podpišem pod svojo pogodbo z Bogom. (*Naredi s čopičem črto pod sliko. Nato se počasi obrne k Polajnarju.*) Pojdite k moji materi. Recite, da ste naš. Zajokala bo od sreče.

Polajnar (*proti vratom na levi. Tam se obrne*): Obljubite mi, da me pokličete, če pride izkušnjavec nad Vas.

Sabina: Vi ste moj brat. — Ko bi storila kaj neznanskega — (*Stopi k njemu.*)

Polajnar (*se prikloni. Nežno*): Vodil Vam bom roko. (*Ji poljubi roko.*)

Sabina (*zamišljena*): Ne motite me več. Jaz čakam (*se strese*), drhtim, pojdite, pojdite! (*Iztegne roko proti njemu. V tem zazvoní. Od desne pride Marta z vizitko.*) Rekla sem, da pride. (*Pogleda v vizitko — lice se ji zmračí.*) Ta? — (*Polajnar stopi k nji.*) Prosim Vas, ostanite pri meni. — Marta, gospod naj vstopi. (*Polajnar je šel k sliki in jo zagrní. Marta odide. Sabina sede na divan: od desne vstopi Jošt Osojnik.*)

4. prizor:

Polajnar, Jošt Osojnik, Sabina

Jošt (*ima v roki šopek rož*): Kakor v templu! — In človek je v strahu, kako naj se pokloni božanstvu. (*Se globoko prikloni k Sabini.*) To nedolžno cvetje naj me reši zadrege (*stopi pred diban in da rože Sabini. Nato se obrne k Polajnarju, ki stoji ob sliki.*) Je prav tako, gospod komornik?

Polajnar (*z nasmehom k Sabini*): Zdi se, da ni nevaren. Je le nasprotnik in ni sovražnik — zato mu reverenca! (*Se mu globoko prikloni.*)

Sabina (*je vzela rože*): Ne nosi strupa s seboj. Nosi rože. Rože ljubim. Marsikaj ste nadomestili z njimi, gospod Osojnik. (*Vstane.*) Bodite pozdravljeni (*mu da roko*), sedite z nama in povejte, kaj imate na srcu. (*Gre na levo k mizi, kjer sede, potem ko je odkazala prostor onima dvema.*)

Jošt (*sede*): Hotel bi, da me predstavite milostljivi gospé.

Sabina: Rada — ali potrpeti morate, zdaj je ne smemo motiti. — Kako ste se odločili, gospod Osojnik?

Jošt: Jutri odidem.

Polajnar: In se nam res umakneš?

Jošt: Vam? — (*K Sabini.*) Ko jemljem slovo, prosim: Naj vrata te hiše, ki me je sprejela šče danes, ostanejo odprta. Tam namreč, kamor grem, ni lepote.

Sabina: A moč je tam.

Jošt: Je moč, preveč moči, gospodična. Ko bi hoteli enkrat pogledati, bi Vam razkazal, kako se taka moč vzgaja in kroti. Kroti, da, to je prava beseda.

Sabina (*k Polajnarju*): Verujete tudi Vi v tako oblast, gospod Polajnar? — Poglejte te rože: Kdo jim more vzeti vonj?

Polajnar: Ta jih mora uničiti.

Sabina: Uničiti. — (*K Joštu.*) Ste slišali? — Vi uničujete. Kaj pravi Vaša vest na to? In kaj dajete svetu za to, da mu jemljete moč in lepoto?

Jošt: Dajem mu strašnejšo moč in varnejšo lepoto. To je človekova pravica, da posreduje med sovražnostmi narave.

Sabina (*ga gleda zamišljena*): Kdor je posrednik, ta se je izneveril naravi. Hotela bi videti, ali bi se upali posredovati tudi v mojem svetu.

Jošt (*pozoren*): Zato sem prišel.

Sabina (*ga pogleda*): Zato ste prišli? (*K Polajnarju.*) Zdaj pogledjte k moji materi, gospod Polajnar. Napovejte ji obisk, pripovedujte ji iz svetih zgodb in južinajte z njo. Prosim!

Polajnar (*se dvigne*): Ko pridete do — mrtve točke, takrat me pokličite. Na svidenje! (*Se prikloni in odide na levo.*)

5. prizor:

Jošt Osojnik, Sabina

Jošt (*se nasloni s komolci ob kolena — zroč v tla*): Težko je z Vami, gospodična; Vi človeka vedno prehitite. — Res — v meni je dozorel načrt. Čudovit načrt. Polajnar je rekel prav: Nisem prišel kot sovražnik.

Sabina: Res ne? — To je lepo, kajti danes sem slabo oborožena. Sem razstresena, mrzlica me zalezuje; (*gleda na uro*) besedo sem pripravila za ta hip, namenjeno osebi, ki je ni.

Jošt (*pogleda ostro*): Knez pride ob šestih. Pride z važnimi vestmi.

Sabina (*zmaje z glavo*): Ne mislim njega. — Nadaljujte, prosim. (*Se nasloni nazaj. V sobi se mrači in le iz kamina seva rdeč sijaj, ki pada na Sabino lice.*)

Jošt: Pred Vami leže figure, namenjene, da v prvi razvrstitvi pokažejo čarobno sliko. Zaprla so se vrata, mrak se seli v sobo; ni ga, ki bi Vas še motil — da zdajle ne posežete z roko in uredite tiste figure po svoje.

Sabina: Govorite jasneje!

Jošt: Malo vprašanje: Kaj pomeni Polajnar v Vašem življenju?

Sabina: Imenovali ste ga komornika. Ostanimo pri tem.

Jošt (*pomislí*): On torej vidi vse, a ničesar ne ve. Peča se z Vami magari noč in dan, a Vi mu ne posvetite trenutka. Je tako?

Sabina: Recimo, da je tako.

Jošt (*vstane*): Hvala! (*Sede na stol ob nji.*) Bili ste blizu, da zagospodujete gospodu teh krajev — ko Vas ta nenadno zavrže! Zakaj? Ni moja stvar, da na to odgovarjam. Knez, ki je sedeval na tem mestu dolge, mučne dni — takrat sem se zvijal, da, priznam, zvijal v divjih tesnobah! — On je mirno shranil Vaš dober glas, stlačil Vašo bodočnost v svoj žep in odšel. — Opoldne je sprejel Heleno Osojnikovo —

Sabina (*v mrzlici*): Govorite hitreje, drzneje...

Jošt: Zdaj je njegova — zdaj je ona na Vašem mestu. Predstavite si v duhu, kaj to pomeni. Ostali ste zapuščeni v gradu, s svojo omadeževano krasoto, s svojim zakletim bogastvom. Ni ga človeka v ti deželi, ki bi upal ta trenutek, da Vam poda roko... Jaz sem pa čakal na ta polom — z žejo v ustih in v srcu. Sem res človek, ki mu sije neverjetna sreča. (*Prestane in se oddiha.*)

Sabina: Kaj je torej moja dolžnost?

Jošt (*jo naglo pogleda*): Da se obrnete k meni, vsa in popolnoma. To je Vaša edina rešitev, to je moja edina potreba. Zato sem prežal na trenutek, ko bodo vsa vrata zaprta in izhoda nikjer. Jaz namreč v ti igri moram dobiti, ne smem tvegati niti praška. — Tu je moja roka, gospodična Sabina — popeljem Vas v svet, med ljudi, v družbo, v sijaj, v slavo in časti...

Sabina (*se prvič obrne k njemu*): In če jo odklonim?

Jošt (*z nasmehom*): Ne morete. Ženska ste.

Sabina: Jaz še upam. (*Ga gleda hladno.*) Tako mlada in močna sem, da še upam.

Jošt: To ni upanje, vredno Sabine Isteniške.

Sabina (*se naglo vzrauna*): Prehitro ste prišli — potrpite vendar, da pade odločitev. (*Luč iz kamina vedno bolj osvetljuje sobo.*) Čakam jo, glejte, vsa drhtim, le napol Vas vidim, zdite se mi fantom, ki mi zastira pogled, umaknite se...

Jošt: O tem ni govora. Zdaj se umakniti? — Kako malo me poznate! — Ko pride Knez po slovo, mi namignite in odslovim ga na pragu!

Sabina: Da, da, po slovo. Pripravljeno je vse. Vse sobe čakajo.

Jošt: Prihranite si komedijo, gospodična. (*Jo gleda pozorno.*) Ali pa imate vendar še kake posebne...

Sabina (*se zopet nagne nazaj in gleda v strop*): Prav posebne namene!

Jošt: Dosti je tega, gospodična! (*Jo naglo prime za roko.*) Povejte mi, kaj še preostaja...

Sabina: Želim, da stopi ta hip v sobo — Helena!

Jošt (*jo spusti in se zgane*): Helena!

Sabina: Da ji zastavim preprosto človeško vprašanje.

Jošt (*molči, nato se zasmije*): Na tako rahlo vlakence obešate svoje težko upanje! Kako ste ubogi! (*Jo gleda.*) Kako ste zmedeni! Vrnite se k zavesti (*se skloni k nji*), glejte: Beseda gre naprej. Z Vašim denarjem je Knez postal to, kar je, prvi v deželi. Kljub temu Vas je pustil. — Na drugi strani: Po svojih močeh sem se povzpel na visoko mesto, a hočem više, više — nad Kneza! Potrebujem denarja, potrebujem Vas. Ne hlinim nikakšne sentimentalnosti. Midva — oba — potrebujeva drug drugega, da mu stopiva na glavo. Vi zavrženi, poteptani, osmešeni — bogati. Jaz v časteh, a ubog. Sprejmite zaveznika —

Sabina: Kako ste res dolgo čakali s pravo besedo in resnico!

Jošt: Razum in volja sta hotela. Zdaj, ko je padla med nama zadnja zavesa, ko mi morate pritrditi, da poznam sebe in Vas, zdaj upam spregovoriti zadnje. Sabina Isteniška! Tako lepa, tako bogata, tako občudovana — samuje zakleta v svojem mračnem gradu — sliši, kako na okna trka življenje, na okna udarja vihar. (*Vstane.*) Že so se razletela stekla, v mraku, ob kaminu — sprejema Sabina Isteniška novega, močnega moža. (*Po sobi z naglimi koraki.*) Sabina, Sabina! V ti samotni uri (*se ji približa*) zveni le še zadnja struna, čista in polna. (*Se skloni nad njo.*) Ko je drugi objemal to čudovito telo, je Osojnik bičal svoje divje srce in pil svojo lastno kri. Takrat, takrat sem gledal, koprnel sem gori, do — tvojih soban. (*Pade na kolena.*) Molil sem k smrti —

Sabina (*se odmakne in upre vanj pogled*): Čudno! — Vi sami, tako strašno oboroženi, niste imeli moči — (*Užge luč na kaminu.*)

Jošt (*se zgane ob luči*): Ne vem, ne vem. Mogoče sem mislil tudi na to — to je že blaznost — a jaz vendar nisem blazen. Jaz hočem živeti, vredno živeti. Zdaj terjam plačilo, saj Vas odrešim, saj Vam dam življenje — Sabina (*ji objame kolena*), saj te imam, saj te odpeljem, še danes, še nocoj, takoj zdaj —

Sabina (*se mu iztrga in skoči pokonci*): Kako prostaško, kako silovito! (*Razburjena.*) Ostanite na tleh! (*Ga gleda, vsa se tresse.*) Končno na tleh! — Stisni se, skremži še bolj, še bolj! — Kako mi je ljub tak pogled, kako odrešilen! Poslušaj, moj lepi modras! Napni svoj spomin! — Kaj si storil s Heleno?

Jošt (*jo gleda, kakor iz uma*): S Heleno?

Sabina: Prepustil si jo Knezu, potem ko — nadaljuj sedaj!

Jošt: Da! — Potem ko, potem ko — sem bil prepričan, da bo drago plačana. Da. Toliko je gotovo, da Knezu nisem ostal dolžan — (*Vstane.*)

Sabina (*se stresse*): Hu, stresa me. — Ti hočeš zdaj plačilo, si rekel? Plačilo? — V mali stekleničici v omari, ono belo, ono belo, se spominjaš — Kaj je tam, ponovi!

Jošt: Tam je smrt!

Sabina (*se skloni naprej*): Tam je plačilo. — Smrt! — Kako si zabaven, kako si lep, kadar trepetaj! Kako si vreden usmiljenja! In ti me ljubiš. — Smrt! — Če me ljubiš, no dobro — pa mi podari tisto miniaturo, ki si vanjo zaklenil smrt. — Pokloni mi tisto belo stvarco, tisto malo smrti —

Jošt (*stopi korak nazaj. Govori sunkoma*): Ono?

Sabina (*stopi proti njemu*): O, ti mi daš, jaz vem, ti daš; ti si zvezan, si ves moj; ti mi daš — v potrebi, tudi malo lekcijo, kako se s tisto stvarjo ravna — da ne bo nevarnosti, kaj? (*Ga gleda ostro z nasmehom.*) In ti mi storiš po moji nori volji —

Jošt: Jaz ne razumem več, jaz —

Sabina: Zakaj si tako bled, zakaj si tako otročji, Jošt Osojnik in močni posrednik? — Sabina ni poceni in vendar zahteva tako malo.

Jošt (*naglo*): In — kaj bo potem?

Sabina: Potem bom mislila nate, potem — me mogoče dosežeš. K svojim dragocenostim položim tisti tihi prašek; vsako jutro, vsako noč ga bom božala s svojimi očmi; naj mi bo dober, naj me brani pred zlemi ljudmi. Tudi pred teboj. Medse in medte ga postavim, kako bo to zabavno — ne, ne, ne boj se! Pred seboj ga moram imeti, da ne mislim nanj. Tako mi ni nevaren. — Storite mi to uslugo, Jošt Osojnik!

Jošt (*že mirnejši*): Ne morem.

Sabina: Pomislite: Če ni nevarnosti — ne za Vas — ne zame —

Jošt: Ni nevarnosti? — Kako ni —

Sabina (*pomolči, nato se obrne h kaminu*): Zakaj me ne ljubite?

Jošt (*skoči k nji*): Sabina!

Sabina (*govori strastno*): Moje telo je vroče, moja usta gore!

Jošt (*jo zgrabi odzadaj za ramena*): Sabina!

Sabina (*omahne*): Obljubi, obljubi!

Jošt (*razpaljen*): Vse, kar hočeš! (*Jo objame in poljublja na ramena.*) Pogubiš me —

Sabina (*se mu bliskovito izvije in skoči h kaminu*): To je strup! Proč, ven, ven — (*Nenadno se razgrne zavesa v ozadju. V sobo stopi Pjer s pismom na tasi. Je zelo star, s sivo brado, malo sključen.*)

6. prizor:

Jošt Osojnik, Pjer, Sabina

Pjer (*se pokloni pred Sabino s pismom*): Pošta, mademoiselle!

Sabina: Fatalno naključje! (*Mirno.*) Napravi luč, moj dragi Pjer! (*Pjer užge veliko luč.*) Eno samo malo pisemce (*pogleda Jošta, ki stoji sredi sobe razburjen*), pa tolika moč, gospod Osojnik. (*Pjeru.*) Kaj dela, madame, Pjer?

Pjer: Tam je gospod Knez — in gospod z brado —

Sabina (*pogleda*): Gospod Knez? — Nevarno sosedstvo (*pogleda Jošta*), in gospod z brado, gospod brat. (*Ko odpre pismo, se zgane; stopi dva koraka naprej; roki ji omahmeta in pismo pade na tla. Slabotno ozklikne.*) Ah!

Jošt (*priskoči*): Gospodična, če morem —

Pjer (*ga pogleda grozeče*): Ne sme se! (*Se obrne k Sabini.*) Pokličem Marto —

Sabina (*odmahne z roko*): Ne, ne, Pjer. — Pojdi zdaj, pripravi vse, kakor ti bo velela madame. Ne boj se, pojdi! (*Pjer odide skozi vrata na levi.*) Pustite me zdaj, gospod Osojnik!

Jošt: Brez garancij? (*Jo gleda napeto.*)

Sabina: Ah ne! — Saj med nama še ni — Ali zdaj me pustite, če prosim. (*Pri teh besedah vstopi od leve Polajnar, ki je že prej, ko je odšel Pjer, stal tiho in opazujoč na pragu.*)

7. prizor:

Polajnar, Jošt Osojnik, Sabina

Polajnar: Ne vem, če nisem prezgoden; vem pa, da nisem prekasen. Gospa Isteniška ima težak boj in potrebuje zaveznikov. Ona se mi zdi danes pri slabih močeh —

Sabina: Proti Knezu? — (*Strese glavo.*) Od Vaše sestre je prišlo pismo. (*Govori tiho.*) Kdo, gospod Polajnar, je Vaši sestri narekoval take besede?

Polajnar (*zapazi pismo na tleh*): Ne vem, gospodična.

Sabina: Ona ne pride. Povabila sem jo (*se onemogla nasloni na mizo*), ji namenila knežji

dar, če pride. Biserno ovratnico, s safirji oškropljeno, ki mi jo je otroku poklonil starikavi bojar s Kavkaza. Ko sem plesala... Ona ne pride. Kako me je strašno užalila! (*Gleda grozeče v Polajnarja.*)

Polajnar (*ozdrži pogled*): Jaz sem kriv!

Sabina (*s slabim glasom, zlohотно*): Vi ste krivi? — Vi? — (*Se premaguje.*) Razložite —

Polajnar (*pogleda naglo Osojnika, ki napeto opazuje*): Helena me je sinoči še enkrat vprašala — kam naj gre: H Knezu ali k Vam? Svetoval sem: H Knezu! (*Ko Sabina molči, nadaljuje.*) Edino tako je bilo prav. — Knez je zdaj — tam, ves spremenjen. Vprašuje po Vas. Ne boste ga spoznali — star je.

Sabina (*dvigne glavo*): Rekli ste, da je tako prav. — No jaz — gospod Osojnik, pridite bliže! Pridite bliže! (*Osojnik, ki je stal ves čas v sredi sobe, stopi naprej.*) Gospod Osojnik me je namreč malo prej zasnubil. — Kaj pravite na to?

Polajnar (*miren*): Brezupen snubač.

Sabina: Vi to veste za gotovo?

Jošt (*se vmeša*): Dovolite, da mu jaz —

Polajnar (*se obrne k njemu*): Jošt Osojnik ljubi sebe — vse drugo je laž.

Jošt: Ponovi to besedo!

Sabina (*med nju*): Narazen! — Mir zdaj! — Moja mati ima važne razgovore, ona razgrajanja ne prenese —

Jošt (*odstopi*): Oprostite — pozabil sem, da tu res ni mesto —

Polajnar: Vi ste sploh pomotoma zašli v grad. Tu res ni mesto za —

Sabina (*ga prehititi*): To ni res. Gospod Osojnik je premišljeno storil ta nenavadni korak. Gospod Osojnik se vrne (*mu da roko*), a zdaj nas bo oprostil —

Jošt (*se prikloni*): Kakor velevate, gospodična. (*Ji poljubi roko.*)

Sabina: Très bien! — Želeli ste pred mojo mater, a danes ni mogoče. (*Mu pokima, nakar Jošt odide na desno. Sabina počaka nekaj hipov. Ko se vrata zapro, se obrne k Polajnarju.*) Če ljubite svojo sestro, jo podprite z drugačno modrostjo, gospod brat. Topot ste se mi izneverili. — (*Odide na levo. Polajnar stoji sredi sobe. Ko se začuje za zaveso lahen ropot, stopi tja. Poslušša.*)

Polajnar (*poslušša, nato zakliče*): Pjer!

8. prizor:

Polajnar, Pjer

Pjer (*vstopi skozi zaveso*): Tukaj Pjer!

Polajnar: Poslušaj, Pjer: Ti imaš rad gospodično? (*Pjer se skloni in molči.*) Ti imaš zelo rad gospodično. Ti si vedno pri nji; je tako?

Pjer (*pokima z glavo*): Vedno pri nji.

Polajnar: Gospodična je zelo nesrečna — ona ima hudobne ljudi krog sebe —

Pjer (*pogleda strogo*): Hudobne ljudi — zares videl sem

Polajnar: Kdaj?

Pjer: Videl sem malo prej, kako je gospod — gospodično — razžalil —

Polajnar: Ti ji moraš pomagati.

Pjer: Hočem, gospod — in še Boga —.

Polajnar: Noč in dan stražiti — gledati, kdo pride, kdo govori, kaj govori. Posebno oni gospod. Kar vidiš, vse meni povedati, takoj, razumeš?

Pjer: Razumem, gospod.

Polajnar: Dobro. Zdaj pojdi. — Počakaj, kakšno opravilo imaš sedaj?

Pjer (*pokaže na zaveso*): Tam notri — pripravljam ves dan — tam, gospod, je lepše kot v raju.

Polajnar: Dobro. Je klavir že tam?

Pjer: Je, gospod. Pokažem Vam — samo Vam — prosim (*odide skozi zaveso, Polajnar za njim. Sliši se Polajnarjev glas: Saj to je bajka, bajka iz Orienta! — Nekaj hipov vse tiho, nakar se oglasi klavir. — Od leve vstopita Sabina in Knez. Knez je v sportni obleki.*)

9. prizor:

Knez, Sabina

Sabina (*zasliši klavir in obstane. Se smehlja. Nato se zresni in pogleda v Kneza, ki je obstal zamišljen pri mizi, obrnjen v ospredje*): Lice moje uboge matere ne laže. (*Stopi k njemu.*) Vidva sta se pravkar razšla, ne da bi se bila pardonirala. A to me v resnici boli. Moja mati je toliko trpela. Ne smem pustiti, da jo še kdo muči. Opravičuje Vas le to, da ne veste, kako je ž njo, kako je z nami sploh. Preden se Vam je razkrilo, ste obrnili hrbet. — Ali pa veste — (*strahoma*) in ste se zbali? — Prosim Vas, sedite na svoje staro mesto, gospod Knez. (*Pokaže na stol ob kaminu.*) Zvesto smo ga Vam čuvali, vse dni, odkar je postalo v gradu samotno. Mnoge dolge večere sem, sva posedali pri kaminu in čakali, kdaj pogovori nekdo s tega sedeža. Mati je upirala vame svoj trudni pogled — no, jaz — v te oči tolažbe nisem mogla priliti. (*Knez je sedel.*) Glasu ni bilo. (*Sede na stol kraj njega.*) Če morete priklicati tiste čase, spregovorite. (*Klavir je medtem že utihnil.*)

Knez: Tisti časi — so bili lažnivi.

Sabina (*ozdrhti*): Lažnivi. — Tedaj sreče — sploh ni.

Knez: Če je sreča? (*Jo gleda.*) Mislim, da je. Čutim celo, da se bliža.

Sabina (*tiho*): Vi ljubite Heleno Polajnarjevo?

Knez: Ljubim jo.

Sabina (*po dolgem premolku*): Ko ste mene vznemirili s podobno besedo, sem se smejala. Se spominjate.

Knez: Spominjam se. Takrat — takrat sem Vam storil krivico. Vendar — bilo bi tako ali tako vse zastonj.

Sabina: Res? — Takrat Vas nisem ljubila. Jaz nisem nikogar ljubila. Jaz, jaz — sem Vas sprejela — edinega iz kraja — kot svojega zaupnika, ne, — zapeljivca, skušnjavca. Dobro: Prišli ste v grad, recimo, z nekim načrtom, ne radi mene. Prišli ste, da nagovorite mojo mater za stvari, ki jih jaz ne razumem. Takoj sem Vas imela, tega mi ne morete utajiti. Kako je že vse to bilo po vrsti? (*Misli.*) Vi ste bili takrat močni; a vsa nesreča je v tem, da ste svojo moč prezrli. Vi niste čakali do konca, ko bi moralo postati jasno, kaj s Sabino bo. — (*Oživi.*) Vi ste se borili z menoj, oh, videla sem, kako Vam je rastel in padal pogum. Dražilo me je in srce se je smejala. Razburili smo ves svet s svojim takratnim življenjem, pod gradom je gomazelo in prežalo, pri vratih sva že bila, da se pokaževa, ko (*polmōči*) ste izginili in me pustili samo.

Knez: Videl sem pogin.

Sabina: Čigav pogin? — Zakaj pogin? — (*Ko Knez ne odgovori, nadaljuje.*) Ne govorite tako. Zakaj niste napeli zadnjih moči, da pred očmi množice pokleknete na moj poraz? Da, da, da. Vi ste nekaj slutili — o zmaju v meni, Vi edini ste — pustimo zdaj, pustimo. Če bi bili vztrajali, bi me bili (*ga gleda*) — rešili — nele zase, temveč sploh! Strah je pa slab zdravnik. — Stvar je končala na vso moč mizerno. — Drhal se zdaj pase nad mojo razgaljeno lepoto. Ah! Kaj drugega bi bilo, ko bi me bili vso raztepeno dvignili na roke in nesli v grad, in bi zvonovi zvonili, — v kapelo, in bi tam zahvalili Boga — za nama pa vsa množica pobesnelih, s kamenjem, z rožami. Grad bi bil odklet! — (*Molči.*) Glejte, to je naša zgodovina. In jaz sem še vedno lepa, sem mlada; to je vsa žalost, da telo živi naprej, ko že duše ni več.

Knez: Uboga Sabina.

Sabina (*se je umirila*): Zakaj ste to storili?

Knez: Bil sem — preslab. Priznam in prosim, da mi odpustite.

Sabina (*ledeno*): Kaj želite zdaj od nas? — Mati Vam ne more ničesar več dati, pri kraju je s svojimi močmi. Zakaj ji niste vsaj danes prizanesli? Nekaj groznega je viselo med vama, ko sem vstopila. Kaj torej želite od nas?

Knez (*počasi*): Vaša mati trpi, vendar ne popusti. Ona je strašna. — Ko sem včeraj dobil telegram, sem slutil njeno roko. Tam, kamor so me klicali, so me sprejeli blede, prepadli obrazi. Vaša mati — Vi tega menda ne veste — glavni steber družbe, se je umaknila. Vrgla je svoj delež za beraško ceno naprodaj, drugi v strahu za njo, tako je šlo dva dni. Pod nami se danes trese zemlja, zijajo prepadi — jutri je konec. — Po nalogu družbe sem danes poskusil govoriti z gospo — zastonj. Kje je rešitev? (*Nasloni glavo v dlani.*)

Sabina: Moja mati, moja mati! — Kako je ona ponosna, kako je ona zvesta! Ko ji je odmrlo telo, se je njena duša preselila vame in zdaj sva en človek. Ona me brani, ona me maščuje, o mati, mati...

Knez (*dvigne glavo*): Resnica. — Potem, ko sem opravil pri nji, sem opravil pri Vas. (*Vslane*.) Zdaj —

Sabina (*mu sledi z očmi*): Zdaj?

Knez: Vrnite mi mojo svobodo.

Sabina: Nemogoče.

Knez: Helena zahteva.

Sabina (*plane*): Helena zahteva! — Zakaj ne pride, da mi v lice vrže to zahtevo? (*Predenj*.) Vse svoje mlade sile sem pripravila, da jih preizkusim na ženi, ki ji je usoda naklonjena. Ona je s peklom dogovorjena — le tako je mogla ukloniti mojega Samsona. Vendar, o slava Bogu, ona čuti moje vezi, ona vpije v ječo — —

Knez (*se prikloni*): Zbogom tedaj.

Sabina (*ga prime za roko*): Še ne zbogom. — Ni še vse izgubljeno. — Če Vam onale tam (*ga vodi k sliki, ki jo odrgne*) vrne svobodo, če spregovori ta, potem, potem — ste svobodni.

Knez (*gleda v sliko*): Ah, Sabina, Sabina!

Sabina: Ne. — To je kraljična Haris. Ni ga madeža na njenem telesu. V solncu se koplje obraz in oči prodirajo stene. To je kraljična Haris in če Vas ona odveže —

Knez (*gleda vedno v sliko*): To je lepota, ki požiga —

Sabina (*naglo zagrne sliko*): Hočem, da odideš pijan iz moje hiše in da ona tiha deklica pod gradom zastoče, ko bo njen ljubi omahnil. (*Ga gleda žareče*.) Ko odvržem to haljo, bo slika oživel. — Kraljična Haris ima prsi posute s solzami boginj — krog rok se ji ovijajo kače z rubini v očeh — smaragdne in safirne želve ji tko mavrico krog ledij — a na vratu lepé kaplje strnjene krvi golobic. Kdor gleda v noč njenih oči, se zaljubi v smrt, a kogar poljubijo, ga ožive. — Zdaj zbiraj moči, pozabi na svet — zdaj, zadnjič, bo Haris plesala, ne slišiš glasov... (*v ozadju klavir pianissimo*.)

Knez (*naglo*): Prosim, rotim Vas, pustite me —

Sabina: Ne smem, ne morem. Ali ne vidite, da se zgrinja oblak nad zemljo (*nenadno ugasne luč, da le odsev iz kamina medlo sije v sobo*), da duhovi šeleste okrog naju, tako vdani, tako dobri, pssst... (*zgine za zaveso*. *Knez osupel gleda za njo*. *Klavir igra že glasneje, ko se zavesa razgrne široko na obe strani*. — *Pokaže se poltemen prostor, fantastična pokrajina z eksotičnim rastlinjem in cvetjem v ozadju*. *Od leve proti ozadju in od tam na desno stoje v polkrogu kandelabri*. *Iz njih plapolajo plameni bakelj*. *Tla so posuta s cvetjem*. — *Neslišno se pojavi v levem ospredju tega pozorišča voziček z gospo Isteniško*.)

10. prizor:

Knez, gospa Isteniška, pozneje Sabina, Polajnar, Pjer

Isteniška (*čita med igranjem klavirja, ki se ne vidi, počasi, komaj slišno, a razločno, s pavzami*): Dobro je v deželi kraljične Haris: Kra-

ljična Haris, solnce dežele — (*Iz srede ozadja stopi Sabina, oblečena v fantastično plesno obleko; lasje so ji razpuščeni, krog vratu ji vise korale, na prsih briljanti*. *Nad komolci in nad zapestji ima zlate obročke, kače z dragulji posute; ledja so ji tesno ovita v pisano tančico, ki jo drže zaponke iz zlata in draguljev*. — *Obstane z nasmehom med dvema kandelabroma*.) — se smehlja med cvetovi, ki krog nje gore. Ona vsem srečo deli: (*Sabina začne s plesom, v katerem upodablja vse, kar sledi*.) Če ubogi pride, ga s smehom pozlati; kjer bolezen plazi, njen smeh straži pred vrati. — Sovraštvo, zavist in laž, zle želje — pred smehom kraljične Haris beže. — In vse je dobro v deželi kraljične Haris. — Kraljična Haris je sreča dežele in vsi vrtovi krog nje goré. — Petnajst cvetočih pomladi deželi trosi kraljične Haris srce. — Večer je. — Kraljična sanja, in sliši glas: K nam stopi, o lepa, odmiče se čas! — Mladenič ognjeni tako govori, zapoved in prošnja mu gre iz oči. — Kraljična vzdihne, podaja roko, temé na kraljestvo padajo. — Kraljična vstaja, objema temó, med gromi, viharji — vrtovi mro. — V neznanih slasteh vsa Haris gori, neznanemu dneve daruje, noči. — Udarja zvon in stoče bron. — V deželi bolezen in smrt in uboštvo in glad — Haris ljubi; pred pragom kraljične pa straži gad — Haris ljubi; in padajo sužnji, gospoda mro — Haris ljubi; nocoj to noč kralju oči zapro... Haris... prsi posute s solzami boginj... rubini v očeh... kaplje — strjene krvi — golobic, — kdor gleda v noč — se zaljubi v smrt... o, Haris, Ha-ris — Sa-bi- (*knjiga pade gospe Isteniški iz rok*. *Utihne*. — *Sabina je v strastnem plesu priplesala do ospredja, s pogledom v Kneza*. *Z lahnim vzklikom pade pred njim na obraz*.)

Pjer (*prihiti od leve — h gospe*): Assez — madame! (*Gospa Isteniška je sklonila glavo in obsejala nepremično*. *Klavir je doigral v divjem tempu ples iz Peer-Gynta in utihnil mahoma*.)

Knez (*se zave iz zamaknjenosti*): — Nedokončano! — (*Stopi k Sabini, pa ga prehiti Polajnar, ki plane iz ozadja od desne*.)

Polajnar (*tiho, s skrbjo*): Disakord! — To ni bilo v programu. Čudno — (*pogleda k Sabini, ki se ne gane, pogleda h gospe, ki ji je glava zlezla na prsi*.) Kaj je to, Pjer? — Luči, naglo luči! (*Prepaden skoči in napravi luč*.)

Knez (*se je sklonil k Sabini in ji dvignil glavo*): Bleda, kakor ugasla sveča... (*tiho kliče*): Gospodična —, Sabina —

Polajnar (*je skočil h gospe in ji pogledal v obraz*. — *Jo prime za roko*. *Pogleda vprašujoče Pjera*): Mrzla.

Pjer (*s široko odprtimi, preplašenimi očmi gleda vanj*): Madame — mrtva. — Joj! — (*Molk*. *Polajnar spusti roko mrtve gospe in strmi v Kneza*.)

Sabina (*ima glavo v Knezovem naročju, vzdihne in pogleda*): Zvoni. — Vrnimo se.

Zastor.

Kraljična Haris

Anton Leskovec

Drama v treh dejanjih

Tretje dejanje

Razkošna moderna soba v Knezovi vili. Na levi okno; v levem oglu zadaj vrata, na sredi zadaj širok in visok vhod brez vrat; skozenj se vidi v salon. V desni steni vrata. Na levi strani miza s stoli. Po tleh preproge, ob stenah stojala s cvetjem in zelenjem. Divani, naslanjači ob stenah. Zrcala in slike. Popoldne.

1. prizor:

Balant, Krista

Krista (mlado dekle v črno oblečeno, z belim predpasnikom. Stoji pri vratih na desni in pri-sluškuje. Stopi par korakov po sobi, nato spet k vratom in odskoči. Vstopi Balant v fraku. Počasi zapira vrata, s pogledom v Kristo. Krista se mu približa): Stran s tem obrazom, ljubi gospod Balant! — Kdo bo verjel, da gospod Knez gospoda Kneza podi iz hiše!

Balant (suh, dolg, bled; srednjih let; stopa resno in počasi, oponašajoč Kneza, k divanu na levi, kjer sede): Ne razumem Vas.

Krista (za njim; obstane pred njim): Pustite oponašanje in proč ta obraz, sem rekla! Predolg je.

Balant: Če ni daljši kakor Vaše krilo, mu ne smete zameriti! (Izpleče cigareto.) Ognja —

Krista (mu vzame cigareto in si jo vtakne v usta): Prosim!

Balant (poskoči in hodi po sobi): Daljši dopust nastopim. (Obstane in ji prižge.)

Krista: Vem. Šest mesecev — potem pa sam Bog ve — kam in kako!

Balant (zopet sede): Te hiše je škoda! V teh časih, dandanes, ko prava gospoda izumira ...

Krista (primakne stol in sede k njemu): Naprej, prosim —

Balant: Dovolite! (Ji vzame cigareto in kadi.) Treba bo res stlačiti fine manire v kovčeg, za boljše čase. Frak tudi.

Krista: O, čemu? — Če porabite ta dopust na primer v natakarski praksi —

Balant (jo pogleda): Priporočam Vam zmernost, mamzel! — Poslovimo se od te hiše z dostojnim spominom. Gospod piše, četrť ure je časa. (Vstane in se vzravna.) On sam na primer: Takole stopiti, se pokloniti, pogledati, diskreten nasmeh ... (Oponaša Kneza.) Dva sta, ki to znata v deželi, vse drugo je smet.

Krista (vrže cigareto po tleh in vstane): Kar se tiče pojma »dama«, ga pri nas izražamo takole: V hoji, v nasmehu, pogledu, kretnji, v besedi: Vašo roko, monsieur! (Ga prime pod roko.) — V flirtu: To je preblizu, monsieur! — V koketiranju (vrže glavo nazaj in pripre oči): Ljubiti, ah! —

Balant (se nagne, da bi jo poljubil): Ta ideja, mamzel —

Krista (se mu izstga): Zmernost, monsieur! — To vse je bilo in je odklenkalo. Ne bodite fantast, že jutri bo treba od vrat do vrat. (Gre in zopet sede.)

Balant: Res je. — Njegovo zadnje povelje: Nocoj še velika služba, o polnoči kovčegi pripravljene! — Konec.

Krista: Tako je. Zdaj glejte in poskrbite za zadnjo, dostojno zabavo. Za majhen souvenir, gospod kolega-kavalir!

Balant: Zmernost, gospodična! — Trenutek posluha prosim: Jutri, ob osmih zjutraj, dejeuner, tu; obleka popotna; ob devetih odhod. Prtljaga pride za nama. Jasno? (Se ji pokloni.)

Krista: Brblja! (Se veselo nasmehne.) Ne bo nič iz tega! Sem samostojna dama. Tako potovanje je interesantnejše, še več — je uspešno. Vi bi mi plašili, lepe prilike! Hvala!

Balant (strogo): Dovolite! Mlajši ste in nadzora potrebni. Vem, kaj je moja dolžnost! (Po sobi.) Kaj je moja pravica! Kaj je moja moč! — Razumeli? (Zvonec pri levih vratih.)

Krista: Joj, obisk — a salon ... (Steče v salon. Balant odpre leva vrata.)

2. prizor:

Osojnik, Balant, Krista

Jošt (vstopi v sportni obleki): Gospod sprejema?

Balant (se prikloni): Gospod ne sprejema.

Jošt (se sredi sobe obrne): Prijavite ravnatelja Osojnika! (Sede v fotelj in prižge cigareto.)

Balant: Prosim, gospod ravnatelj! (V sobo na desni. Osojnik se obrne in pogleda v salon, kjer Krista naglo prestavlja stole in cvetice.)

Jošt: Gospodična!

Krista (se približa): Izvolite?

Jošt (jo premeri z nasmehom): Dan za dnem mikavnejša! — Da; je bil danes že kdo tu?

Krista: Ves dan smo sami; Vaša ljubeznivost je prva — (Od desne vstopi Knez v domači obleki, za njim Balant. Knez migne, nakar se Balant umakne skozi salon, za njim Krista.)

3. prizor:

Knez, Jošt Osojnik

Jošt (vstane in odloži cigareto. Pogleda z nasmehom v Kneza): Blagovolili ste me sprejeti, gospod predsednik. A vendar Vam je mučno, o, vidim — oprostite! (Mu kima z glavo.)

Knez (stopi naprej): Sedite, prosim. (Mu po-kaže stol.)

Jošt (sede): Hvala. (Pogleda stran in se spaci.) Sem namreč, vsaj v svoji, v neki — (ga naglo pogleda) nerazložljivi predstavi sem kakor — morivec. (Ga gleda z nasmehom.) Nič več, nič manj!

Knez (z nasmehom): Izvolite!

Jošt (nervozen): Zelo dostojno! (Pogleda spet stran.) Morivec — če Vas to zabava — gologlav, obrit, bled; v obnošenem sivem žaketu; v rjavih, širokih, predolгих hlačah — kako nemogoča figura! — Čeblljam, a Vi imate toliko skrbi! — V

Božidar Jakac: Buje v Istri

velikih čevljih, mehkih, brez sijaja, kakor da so predolgo stali — ali ležali v vodi... Si morete misliti takega možica?

Knez: Gre za silo.

Jošt: Dobro. — Zasleduje te, mirno te gleda. V očeh, v bledem, malo tolstem licu ni izraza. Nepreračunljivo! — Nekje za plotom, ob vodi se ti približa — ti ga zgrabiš (*dvigne roki, s pestmi skupaj*), vržeš na tla. (*Pomolči.*) Pusti se ti in čaka — čaka, da se ti izčrpa pogum in ž njim moč. Takrat te mirno ubije. (*Ga gleda dolgo in z nasmehom.*)

Knez (*bobna s prsti po mizi*): Težka situacija. To je skoraj — kakor namenjeno. — Vi ste pili?

Jošt: Jaz seveda — ono je bil prostaški ubijavec; jaz seveda vidim drugega, požlahtnjenega. — Ne, nisem pil. — Ali eno, prosim, ne pozabite: Tudi v tem slučaju je izid neizbežen — dobro ste ugabili, je namenjeno. (*Ga gleda, nato mirno.*) Kdaj nastopim službo?

Knez: Je že poteklo?

Jošt: Štirje dnevi so šli kakor minuta.

Knez (*pomisli*): Potem je seveda — sumljivo, potem — (*ga pogleda*) bo treba potrpeti, kakor mi vsi.

Jošt: Ni torej niti gotovo?

Knez: Kako ste nestrpni! (*Bobna s prsti po mizi.*) Ni gotovo.

Jošt: Zakaj ne, prosim?

Knez (*zmigne z rameni*): Ne vem.

Jošt (*se zgane*): To bi bila intriga! (*Spet z nasmehom.*) In tale južni veter ste porabili za tako

odkritje. Že vidim, da se ujema z mojo scenerijo. Za plotom, ob vodi...

Knez (*miren*): Če res niste pili — ostanimo pri stvari. — Vi namreč ne veste, da sem Vam tisto mesto — jaz podaril.

Jošt (*zategnjeno*): Podaril? — (*Gleda.*) Bilo je razpisano —

Knez: Da, da. Razpisano za Vas!

Jošt (*poskoči*): Kaj? — Zame? — Dar? — To so ponosne besede. — Darov ne sprejemam in ne potrebujem. — Pa še druga je možnost: Bojite se — udarca in ste prestregli — z izmišljeno —

Knez: Nič izmišljeno! — Izenadila Vas bo vest — (*vstane in gre k salonu. Ko vidi, da nikogar ni, se vrne in obstane v primerni oddaljenosti*), da sem Vas hotel poslati v drug kraj, kjer bi mi ne bili napoti. Potrpajte, prosim! Ko bi bil takrat poznal razmere, bi bil lahko počakal z vso to naklonjenostjo. Potrpajte, prosim! — Bal sem se, da ste gospodični Polajnarjevi preblizu. (*Pomolči.*) Ker sem hotel do nje, jo je bilo treba postaviti na cesto — sem mislil — Vas pa na primernejše mesto. Je res prostaško, pa resnično. Gospodična mi je odpustila. Vi, gospod ravnatelj, Vi potrpajte. Na slabšem niste, kakor ste bili. — To je vsa intriga: ni lepa, a nujna. Zdaj Vam nisem ničesar več dolžan.

Jošt (*je poslušal, nervozen skočil k oknu in se zopet vrnil*): Nemogoče, neverjetno! (*Ga gleda.*) Če Vi vse tako, potem, priznam, jaz, jaz... Kje sem bil! (*Išče besed.*) Kdo Vam je dovolil, gospod predsednik, da se igrate z ljudmi? Da se igrate

z menoj? — Denar! — Vzamemo Vam, (vpije) vzamemo — (Ga gleda divje.) To mi boste plačali! Plačali!

Knez: Plačilo poznate. Mar ni dostojno Kneza? (Prezirljivo.) Umoriti se ne dam, a ne bojte se, tudi moril ne bom. Le nastopov nikar! (Se obrne in prižge cigareto.)

Jošt (se premaguje): In kako daleč, kam je že segel glas — o našem razmerju?

Knez: Zaklenjen je v te zidove — razen, če drugače ukrenete. (Sede na divan.)

Jošt (po sobi): Tako je bilo... (Zamahne z roko.) Zgodilo se je. (Gleda ostro v Kneza.) Zdaj je konec igre. Kar je, ni moja krivda. (Se široko razsmeje.) Dobro, velja! Ostanimo v ti vlogi, mi-kavna je in izpodbuja k dejanjem. Velja! (Stopi par korakov naprej.) Že danes, takoj zdaj bi rad na delo. Glejte, pod nogami gori, vsi kotli so zakurjeni, vse mišice napete — tak dajte vendar povelje!

Knez (mirno): Ne morem.

Jošt: Hvala. — A kdo more?

Knez: Ključ je trenutno v drugih rokah.

Jošt: Že? — Kje, kje — to mi povejte!

Knez (ga gleda, potem): Vprašajte na gradu!

Jošt (mu je vzelo sapo): Na gradu? (Se obrne in se zagleda skozi okno.) Na gradu. Obžalujem! (Obraz se mu počasi jasni, krog ust se mu širi nasmeh; pokima parkrat z glavo, nato z naglo kretnjo h Knezu.) Na gradu. — Tam je mesto prazno — mogoče že jutri, nocoj? Ne morete odgovoriti? — Zdaj grem na grad (vzame klobuk); vrnem se, gospod predsednik. (Se prikloni.) Prosim, naročite svojim ljudem, naj me ne odrivajo od vrat, ko se spet oglasim.

Knez (ostane): Brez skrbi, gospod ravnatelj. (Iz salona pride Balant z vizitko.)

4. prizor:

Knez, Jošt Osojnik, Balant

Knez (pogleda vizitko; nato k Balantu, s pogledom v salon): Tam?

Balant: Da, gospod. (Se prikloni in odide k rhodu v salon.)

Knez (k Joštu): Zdaj me res morate zapustiti, gospod ravnatelj.

Jošt: Brez ugovora, gospod predsednik. (Se prikloni in odide na levi.)

Knez (Balantu): Damo prosim, naj vstopi. (Balant odide skozi salon, Knez se približa k rhodu. Takoj nato pride iz salona Helena v plašču.)

5. prizor:

Knez, Helena, proti koncu Balant in Krista

Knez (ji stopi naproti in sname plašč): Helena! (Ji obsuje roko s poljubi.)

Helena (mu odtegne roko): Pustite, prosim! — Vaš predlog sem prejela — a ne morem —

Knez: Kaj je, Helena?

Helena: Strah. — Grad je med nama, povsod in ves dan. Tako ne morem več —

Knez: Tu se odpočij, Helena! (Jo vodi k divanu, kjer sedeta.) Zdaj povej! — Pri tebi sem in v moji hiši ni strahov!

Helena: Snoči je bil pogreb. Tako čuden, neznanški. Vas ni bilo.

Knez (gleda v tla): Nisem mogel.

Helena: Bilo je v mraku in dežju. Po vsem mestu je zvonilo in vse mesto je molčalo. Za krsto Sabina — nikdo ji obraza ni videl — sama. Potem Gregor, Osojnik, Osojnica in jaz. Potem še služinčad. A vse mesto ob cesti, tiho, strmeče. — Ob grobu je stala Sabina, brez joka, brez solz — ko je stopil k nji Gregor. — Od takrat ga ni na spregled.

Knez: Je torej v gradu.

Helena: Da, gori. Jaz — (počaka, kot da se boji) jaz namreč, ker od Vas ni bilo glasu in ne od njega, sem dopoldne —

Knez (pogleda): Kaj, ti si bila —

Helena: Bila sem gori. Sprejel me je Gregor, pri pijači, opija se od snoči. Sabina se je po pogrebu zaprla in on stražari pri vratih. Vso noč ni spal, vso noč je pil, ne spoznam ga več.

Knez: In ona?

Helena: Me ni sprejela. (Pomolči.) Prav je tako, užalila sem jo. Šla sem gor, da jo prosim odpuščanja. Gregor pravi, da je Sabina na novi poti, da se posvetuje z mrtvo materjo — zato jo mora stražiti. Potem da bo on pristopil kot tretji. — Strah me je in se bojim noči. — In Vam — še ni dala —

Knez: Ločila sva se ob mrtvi materi.

Helena: Kaj zdaj? (Ga gleda zamišljena.)

Knez (počasi): Če ne bo drugače, se — umakneva. — Opolnoči, če si pripravljena.

Helena: Umakneva! — (Molči.) V tem ni rešitve.

Knez (jo prime za roko): Ali me ljubiš, Helena?

Helena (ga gleda): Kakor blagor svoje duše.

Knez (ji poljubi roko): Še nocoj bodi močna, da prestreževa udarec, ki z gradu grozi. Če bi namreč nocoj strmoglavilo v brezno vse ono, kar zdajle še imam — ti me gledaš in ne razumeš — vendar, če je edino v tem za naju rešitev — (Jo gleda pozorno.)

Helena (začudena): Kako to? — Vse Vaše, kar imate —

Knez: Recimo tako.

Helena (ga gleda in molči. Mahoma odločno): Umaknem se! Moram!

Knez (odskoči): Helena, ti me puščaš samega?

Helena (se trudno nasmehne): Ne, ne! Prej še, seveda, to je zelo težko — a vendar še upam. Nanjo.

Knez (jo gleda): Na Sabino?

Helena: Da. Jaz moram pred njo.

Knez: Pred Sabino? — Da, ona je grozna. Jaz, samo — trgovec, računar, nisem podpisal pobotnice, ker življenje, življenje je prvo, Helena! (Se zmede.) Zbal sem se, ona je ostala sama in treba se je je bati — bati še takrat — če človeka ljubi. V nji je zmaj! Sme se ji približati le obupanec, ki je že sklenil račune — a ti, Helena, nikar! Nikar tega (jo prime za roko), Helena!

Helena (*se mu izvije*): Ona, vsa v črnem in strašna, še stoji med nama. Bojim se je, pred njo moram.

Knez (*odločno*): Prepusti meni ta posel!

Helena: Če padem na kolena pred njo in če ji prah s čevlja poljubim — težko — rada to zate storim!

Knez (*skoči pokonci*): Nič takega, Helena! — Odklonila si jo enkrat — a to je velika stvar. Takrat si jo premagala — zdaj — (*v salonu zvoni telefon*) je nekaj drugega. — Poglejmo! (*Odide naglo v salon in Helena ostane sama. Takoj nato pozvooni na levi in vstopi Polajnar.*)

6. prizor:

Polajnar, Helena, potem Knez; vmes Balant

Polajnar (*bled, neprespan, malo vinjen, stoji med vrati in gleda po sobi*): Konviviium! — (*Zapazi Heleno.*) Helena! (*Stopi v sobo.*) Ker sva iz istega testa, te v imenu te moke, s soljo zabeljene — prosim — izgini odtod! Kamor hočeš! — Pojdi v cerkev in pomoli tam za tisto, kar ti je najbliže pri srcu! — Je sicer viharno in deževno nocoj, ali je varneje zate tam zunaj, nego tu, v družbi, ki se bliža — (*Iz salona se vrne Knez.*)

Knez (*veselo*): Topot ste zadeli v črno, gospod Polajnar! (*Mu hiti podajati roko.*) Ni ga na svetu, ki bi nama bil ta trenutek ljubši!

Helena (*stoji mirna*): Kaj je dobrega, Gregor?

Polajnar (*pogleda po obeh*): Grad se pomika v dolino. — Dovolite! (*Sede na prvi stol. Onadva stojita pred njim.*) Truden sem. Noč in dan strazarim žensko — a družbo mi dela vino pa črni vran. Prepodil sem beštijo z gradu in — pomislita! — pravkar me spet nahruli z ograje tu zunaj. Nevšečen gost! S klobukom nadenj, da nesreče ne prikroka v hišo. — Zdaj vama povem to-le: Ne vzdržim več! Če še ne bo konca tem komedijam, pomeni, da me jutri pokopljete. (*Pogleda v Kneza.*) Nocoj, zdajle prihaja, po kaj, vė Sibila. — Naj udrihne! — Ona nekaj pripravlja. Naj lopne, mi čakamo. Ampak, Helena mora v eksil —

Knez: Torej sem prihaja. (*Pogleda Heleno.*) Kaj, ko bi —

Polajnar: V mesto se spuščajo. Kam sicer, nego sem? Taka je moja kombinacija! — Čudni so ti Isteniški. Umirajo, da Bog ve, kako — žive, da je človeka podnevi strah. — Brr! — Taka družba: Okostnjak, papiga, vran. — Helena, to ni zate, skrij se v kot svetá!

Helena: Ne bojim se več!

Knez: Pravilno!

Polajnar: Še jaz se je bojim, bojim kot smrti. Ne zato, ker vem, kaj je v nji; bojim se je, ker tega ne vem, ker tega nihče pod luno ne ve, a to je vendar smrt... (*Zavpije.*) Ljubim jo — da vesta — kot življenje, ker vem, kaj sem ž njim izgubil! Zdaj se to v nji zrcali. — Pravilno?

Knez: In so Vas sem poslali?

Polajnar (*mirno*): So in niso. — Kako je z Vami, gospod Knez?

Knez: Osebnost — dobro. Drugo je gnilo. (*Helena je sedla zamišljena.*)

Polajnar: Vem. — Glejte, pri meni je narobe. Negativ. — Zato pa stopimo skupaj, ne, to je neumnost. Povabite se, prosim, predvsem, da sedete. Kot hišni gospodar namreč, da bo forma neprikrajšana.

Knez (*sede kraj Helene*): Pravkar so mi telefonirali, da panika raste v nebotik — to je toliko, kakor bankrot. Vloge bežijo, akcije padajo, prijatelji se skrivajo — no, že včeraj sem to videl...

Helena (*ga gleda*): Kako je prišlo do tega, žiga?

Knez: Po vseh pravilih: glavni steber, grad, je začel.

Helena: In — ne moreš preprečiti?

Knez: Nisem mogel. — Gotovo, da sem zastavil vse sile — a odgovor je bila smrt.

Helena (*bleda*): Ti si očitaš?

Knez: Ne, Helena. — Je zelo žalostno, a jaz nisem kriv.

Polajnar (*pokonci*): Saj to je: Zdaj pride zadnja skušnjava. (*Heleni.*) Zdaj pozabi nase, dekle, zdaj se obrni k Bogu, sem rekel. Pojdi! Kaj še čakaš? (*II Knezu.*) Gospod Knez, moja sestra je ženska, je omejena, je sebična, je dobra, je slepa: pošljite jo — magari v zastavljavnico — da škode ne bo. Vem, kar vem.

Knez (*mirno*): Vaša sestra je moja nevesta. Zato mi je dobro.

Polajnar (*glasno*): Nevesta! — Helenica — ne, (*jezen*) mar sta ob pamet? — Pripravlja se sodni dan, tu pa dva črva sanjata o zvezi. Ah, norčave šale! — Kaj me gledata — za blagoslov prosita? — Solit se pojditá! (*Stopa v mislih naglo po sobi.*) — *Se ustavi in ju motri.*) Ne da se nič več premikati? Dobro, ali — neumno, v tla je zaraslo — odločeno. — Amen torej! (*Ju gleda.*) Srečna človeka! — Kaj pa tisti strupeni fabrikant, kaj? On kuha strupe. — Imata načrt? Nemogoče — zaročena, zaljubljena sta. Vseeno. Zato sem tu, da posodim svojo energijo — pri koncu je, gospoda — za nocojšnje škandale in kravale. Brez teh ne bo šlo, ponavljam.

Knez: Večeri se, viharno je. (*Balant prinese od leve telegram. Se odstrani.*) — *Knez pogleda — zmečka papir in ga vrže po tleh.*) Medle novice. Potrpimo, da pride kaj točnega, kaj možatega. Na primer: Vsi moji naslovi so šli na dopust — ostal je le Knez.

Helena (*prestrašena*): Moj Bog, moj Bog! (*Skloni glavo v dlani.*)

Polajnar (*trdo*): Recimo, da to — še ni najhujše. (*Pije.*)

Knez (*vstane*): Tako je! — (*Pije, nato po sobi.*) Priti bi moralo še kaj, da bo kratkočasneje — nekaj (*se obrne*), na kar človek ni pripravljen. Da. Na to prežim, to je, kar moram. — Ne toži, Helena! Srební moči — (*Ji nalije v čašo.*)

Polajnar: V tem je vsa filozofija. (*Gleda na uro.*) Pol petih. In še jih ni. (*Naglo.*) Kaj, ko bi v drugi hiši... Strela! — Navsezadnje jaz — priganjam usodo — a ona navsezadnje — (*Za-*

grabi klobuk.) Na svidenje, golobčka! (Steče proti vratom na levi. Jih odpre. — Na pragu stojita Jošt Osojnik in notar.)

7. prizor:

Knez, Polajnar, Jošt Osojnik, notar, Helena

Polajnar: Kaj nosi Vas tod okrog, gospod Minotavrus?

Jošt: Ne skrbite, gospod Polajnar!

Polajnar: Pač! Spominjam se, da sem pred kratkim bil kaži-pot, ha, kazi-pot neki dobri stari gospe. Gospa mati Vas išče. O dogodku govori...

Jošt (*je vstopil, notar za njim*): Moja mati? (*Se zasmeje.*) Postranski dogodek! (*Mahne z roko.*) Ta minuta ni njena. (*Se pokloni pred Knezom.*) Pereča zadeva, gospod predsednik.

Knez (*stopi pred notarja*): Kaj je, gospod notar?

Notar (*se prikloni*): Dve stvarci, gospod predsednik, nujni, dozoreli, neodložljivi. Ta-le hip prihajam od seje, da Vas obvestim o nekih sklepih. Če smem prositi za košček dragocenega časa —

Knez: Prosim! (*Ga pobabi z roko, pri čemer kaže na desno.*) Gospoda, izvolite —

Notar (*se obrne*): Stvari bo služilo, če sta gospoda zraven. Da. Ne sicer kot priči, pa skoro kot priči. Tako, prosim!

Knez: Potem pa, gospoda, ne bo drugače! (*Proti desni, ž njim Osojnik in notar.*)

Polajnar: Moja pot je pa druga —

Jošt (*se obrne*): O, ne — gospodična Istenič celo prosi —

Knez (*pogleda*): Tako? (*K Polajnarju.*) Prosim, gospod Polajnar. (*Odhajajo na desno skozi vrata; Knez kot zadnji. Se obrne.*) Razpolagaj, Helena, z vsemi prostori, gospodarica si! (*Se prikloni in odide za onimi.*)

8. prizor:

Helena, pozneje Sabina in Pjer

Helena (*je vstala, šla do srede sobe, potem na desno. Tam se pri vratih ustavi. Je zamišljena, potem nemirna. Gleda proti levi. Zmračilo se je. Pri levih vratih zapoje zvonec, kratko, rezko*): Noter!

Sabina (*vsa v črnem; z glave ji pada dolga tančica, ki pa ne zakriva obraza. Lice ji je zelo blede. Po prvem koraku obstane mirna; za njo Pjer v črni obleki, s kovčegom. Sabina zapazi Heleno, ki zmedeno strmi vanjo. Gledata se tiho, ne da bi katera spregovorila. Pjer zapre vrata in stopi v levi kot; kovčeg postavi na tla in čaka. Helena se vznemirja in stopi dva koraka naprej. Sabina spregovori suho in tiho*): Bon soir, made-moiselle!

Helena (*stopi še korak naprej in se lahno prikloni*): Tudi Vam, gospodična! (*Jo gleda.*)

Sabina (*na istem mestu*): Tema je v ti hiši.

Helena (*se zgane*): Takoj, prosim!

Sabina (*naglo*): Pustite! (*Stopi korak naprej.*) Ne vidim Vas dobro; zdi se mi pa, da imate lepo obleko.

Helena: Da, gospodična. Oblekla sem se dopoldne, da Vas —

Sabina: Dopoldnevnih obiskov ne maram. V ranem zraku je človek prepošten in dela nerodnosti. — Danes je bilo to še posebno izključeno.

Helena (*skloni glavo*): Hotela sem Vas prositi odpuščanja —

Sabina: Nepotrebno! Ko je storjeno, so vrata zaprta.

Helena: Hotela sem prositi — za gospoda Kneza.

Sabina: To je nekaj drugega. — O tem lahko govoriva. Kar zdajle!

Helena: Prosim Vas pri spominu na Vašo ubogo mater —

Sabina: Ona počiva. Pustimo jo! — Vi prosite —

Helena: Prosim, če je v Vaši moči, da rešite gospoda Kneza — zahtevajte, kar hočete — (*Doig-ne roki.*)

Sabina (*jo gleda*): Zdaj bi rada malo luči, da vidim lice. — Vi ga ljubite?

Helena (*ostane z dvignjenimi rokami*): O, gospodična, Vi ste tako veliki, ste tako močni, morate biti tudi dobri. Verujem, da ste boljši od vseh... Tako se Vas bojim; zapovejte, kar hočete, rešite ga!

Sabina: Vi ga ljubite?

Helena: Ne vem, če je to ljubezen; vem pa, da moram izprositi milost; vem, da pri Vas je milost. In če moram plačati... (*Pade na kolena.*) O, gospodična!

Sabina: Vi torej ne veste. — Da. To ste prav povedali. Ljubezen je le za močne ljudi. Vstanite! Tak položaj mora biti zelo neugoden. Vstanite!

Helena (*kakor prej*): Vrnite mo življenje!

Sabina: Ima ga — in še moje ž njim. Jaz sem sirota...

Helena: O, ne, ne tako! — Vrnite mu, kar mu je odtegnila Vaša mati. Vaše je zdaj vse, ah, kaj je Vam za trohico usmiljenja! Recite da, recite da! Zahtevajte plačilo, zahtevajte, kar hočete!

Sabina (*pomišlja*): Vstanite! — Kar je, je. On je zdaj Vaš.

Helena: Ni moj, dokler mi ga ne daste! Ni moj, dokler je radi mene nesrečen!

Sabina: Ah, mon petit bijou! — Kako nedolžno! — Vzemite tedaj, kar rabite za rešitev! Vzemite! Denarja hočete? Mnogo? — Vam torej ni dosti, da imate človeka, ki zna denar delati? — Fi donc! — Kdo bi prosil pri takem bogastvu! — Radi Vas nesrečen? — Kdo Vam je to priznal? — On, on ne... Ne klečite pred menoj, sicer se Vam nasmejem tako, da Vas bo strah. Vstanite!

Helena (*vstane*): On — ni nikomur — ničesar priznal. To je res. — Oprostite, če sem segla predaleč! — Glejte, odprta je pot, jaz, jaz stopim v stran, izvolite naprej, izvolite k njemu! Vaš je, vse pravice so Vaše. Jaz, jaz sem le slutila — ne videla! — njegovo trpljenje in sem poskusila. — Nimam niti te pravice več, izvolite, gospodična, naprej! (*Se obrne in gre v salon. Tam si naglo ogrne plašč in se vrne. Sabina je ostala na mestu.*) Zbogom, gospodična! (*Hoče mimo nje na levo.*)

Sabina (*ji zastavi pot*): Ah, pred dnevi sem Vas tako željno pričakovala. Zaplesala sem ples, ki ga v življenju ne boste videli! In Vi niste prišli.

Namenila sem Vam knežjih darov, da bi še stare stene zastokale, ko toliko sijaja gre iz hiše. In niste prišli. Hotela sem na tekmo, hotela sem Vam pomagati, da razvijete vse, kar premorete. In niste prišli. Zdaj je vse zastoj. Še jaz jočem, ker se izgubljeno ne vrne. — Kam hočete zdaj, moja draga?

Helena: Po svoji poti, ne branite mi.

Sabina: Kdor je videl moje ponižanje, je moj jetnik. Zato nazaj!

Helena: Ne poznam Vas, pustite me!

Sabina: Spoznali me boste, še nocoj! — Kakšna trma! Koliko hinavščine! Najprej na kolenih, potem zasmeh. Il en faut rendre compte, ma chère! (*Se oddiha.*)

Helena: Ne žalite, gospodična, umaknite se!

Sabina: Nikoli! — Napravite škandal, kričite, za vsakim oglom čepi vrag in se reži. Privabite družbo!

Helena (razjarjena): To je podlo, to je nasilje!

Sabina: Glasneje! — Gospod Knez bo očaran, če sliši vso pesem. Tako je lepa, tako je pikantna, kakor vroča, sveža kri. Res, kar po krvi diši. Kri!

Helena (zavpije): Pomoč! (*Od desne prihiti Polajnar, za njim Osojnik.*)

9. prizor:

Polajnar, Jošt Osojnik, Sabina, Helena, Pjer

Polajnar (pogleda, stopi za Heleno in jo prime za roki): Helena, sestra, kaj se je zgodilo?

Helena: Proč, proč, Gregor, pelji me domov, kamor hočeš, le proč odtod!

Polajnar (jo pelje v salon): Semle greva, da sedež in počiješ. Pri tebi bom. Vsa se treseš, sestra, otrok; kaj sem ti govoril, glej, kaj je prišlo. Ne boj se zdaj, pri tebi sem.

Helena (se nasloni nanj): Še naprej, Gregor, tja, kamor ne seže glas in prikazen te strašne žene... (*Polajnar jo vodi skozi salon v ozadje.*)

10. prizor:

Jošt Osojnik, Sabina, Pjer

Jošt (je obstal pri vratih, se približa Sabini, ki je oprta ob mizo): Histerija v vsem svojem razkošju! — To so majhne dušice, krasna gospodična, odpustite jim. — Ne zrite tja! Jaz sem, pomagač, družabnik. Malo je časa, izrabimo ga!

Sabina: Kaj želite, gospod Osojnik, brez luči? — Rendez-vous v mraku — (*Pjer je skrit za palmo.*)

Jošt: Tako je prav. — Želim zadnjih Vaših želj, krasna gospodična. Mudi se! Spomnite se na dogovor — po nesreči je smrt pretrgala vez —

Sabina: Spominjam se. Vi me snubite. Snubite s strupom.

Jošt: Tiše, nehvaležnica! — Preglasna misel je strup. Zatrpite jo, če morete — kajti (*govori tiho, sliši se le*) — zares dolgo, dolgo spat, ali pa, da se otpne na mestu kakor Lotova milostljiva —

aut, aut! — Taki so izgledi, gospodična. Nič za nas! — Zdaj naglo z menoj —

Sabina: Rekla sem: Brez nevarnosti za Vas — tudi zame, da. Je pač skrivnost. Pardon, ne preblizu —

Jošt: Jaz umivam roke. — To mi sicer jemlje nebesa — a obljublja raj. Ste pripravljeni?

Sabina: Ah, Vi ste navihan mladenič! Tako neprimerno šalo! Patience, moj dragi. — Glejte, grozi mi nastop —

Jošt: Nastop? —

Sabina: Zadnji. — Potem — o Vaši ljubezni sem že davno prepričana, tudi srce mi prigovarja; tako je žejno in lačno. (*Se mu trudna nasmehne.*) Se veselite? Se ne bojite?

Jošt (strastno): Vrtil se mi pred očmi. — Da. Noter morate. Jaz z Vami. Zasučite besedo tako, da bodo strmeli tudi vame — v novega Kneza! — Ah! Saj drugače biti ne more. Vi to sami veste. Potem, ko ste od mene zahtevali —

Sabina: Vem. Zločin.

Jošt (pogleda naglo k salonu): Tiše! (*Zopet k nji.*) Kdo pravi zločin?

Sabina: Bedak! — Kaj je tam notri? (*Kaže na desno.*)

Jošt: Tam? — Konec slave.

Sabina: Je moja navzočnost res potrebna?

Jošt: Brezdvomno. Vaša in moja.

Sabina: Vodite me! (*Jošt se ji prikloni in jo vodi na desno.*) Ne govorite več, vem, vem, potrpite — (*Jošt odpre vrata; vstopita; vrata se zapro.*)

11. prizor:

Pjer, pozneje Polajnar

Pjer (— v popolnoma mračni sobi ga Jošt ni opazil — je pozorno sledil pogovoru. Zdaj naglo stopi iz svojega kota na desno sobe in se ogleda. V tem pride iz salona Polajnar. Pjer govori tiho, skoraj šepetaje): Gospod!

Polajnar (obstane): Kdo si, strašilo?

Pjer (stopi k njemu in mu z vnemo šepeta. Nato glasneje): Vse to videl, slišal, Bog je priča.

Polajnar: Vrli veteran! — Pri takih zaslugah je še kraja dobro delo! — Napravimo luč! (*Naglo natoči čašo vina.*) Ne vem, kaj pravi tvoja vest, vendar — pijte, gospod sluga, ni moje, a dobro je! Na Vaše sivo zdravje in pa na zdravje Vaše lepe gospodarice!

Pjer (izpije in se naglo umakne v svoj kot): Čisto vino, čista resnica!

Polajnar: Prav! — Straži zvesto, raportiraj pridno — moja dolžnost pa je notri. Dobro srečo, kamerad. (*Odide skozi vrata na desni.*)

12. prizor:

Pjer, pozneje Balant in Krista

Balant (razsvetli salon, nato pride v ospredje. Za njim Krista): Pripravlja se svečan večer.

Krista (*stopi v sobo k mizi*): Skoraj nedotaknjeno. Čudni gostje! (Zagleda Pjera, se prestraši.) Juh, strahovi! (Beži v salon.)

Balant (*gleda resno v Pjera*): Kdo ste, stari neznanec?

Pjer (*mirno*): Pjer. Iz hiše Isteničeve.

Balant: Kakšna povelja Vas nosijo k nam? (*Krista stoji za njim.*)

Pjer: Gospodična. (*Pokaže z roko na desno.*)

Balant (*stopi proti njemu*): Dobrodošli, prijatelj! Vabim Vas, da poprimete z nama.

Pjer (*stoji na mestu*): Ne smem — v službi sem.

Krista (*pomaga*): Vi ste gotovo od mrtvega morja doma? — Zakaj pa tako žalostno gledate, gospod Ahasver? (*Med pogovorom pregrinjata na novo mizo, prinašata stole, servis, čaše, cvetje.*)

Balant: Je pri vas moda, da molčite na obisku?

Krista: Prekrasen čudak! — Ste oženjeni?

Pjer (*mirno*): Poyvod Pjer — oženjen nikjer! (*V salonu zvonec zvoní trikrat.*)

Balant: Alarm! — Gotovo? — Še tam — naglo! (*Hitro uredita zadnje, nato Balant večje pogleda.*) Ta kovčeg tudi ne spada sem. (*Pjer ga ostro pogleda.*) Pardon! (*Se umakne skozi salon. Krista za njim, pri čemer se obrača po Pjeru, ki je stopil resen v svoj kot. Tako ostane sam.*)

15. prizor:

Pjer, Knez, Jošt Osojnik, Polajnar, Sabina, začetkoma tudi notar

Notar (*pride s Sabino od desne. Za njima Jošt Osojnik*): Vse v redu, milostljiva gospodična! Notar je vrtnar — a Vi ste tako nežna — nege potrebna rožica, he, he... Vaša edina dolžnost je, da cvetete, vse drugo oskrbi vrtnar. — Prav hvaležen in vdan, milostljiva gospodična! (*Se ji globoko pokloni. Nato se obrne.*) Se priporočam, gospod Knez, za ugodnejše posle, seveda — (*ko vidi, da Kneza ni*) pardon! Se klanjam in zahvaljujem, gospoda! (*S pokloni na vse strani odide na levi.*)

Jošt: Bili smo priče abdikacije — Knez se je odrekel prestolu. (*Si mane roke in gleda Sabino.*)

Knez (*vstopi s Polajnarjem. Je bled, a miren*): Poslovne stvari so za nami. Prosim, da zadnjič sedemo, da nazdravite moji — sreči. A kje je Helena?

Polajnar: Helena počiva v mali sobi. (*H Knezu, ki se je obrnil proti salonu.*) Ne, o ne, gospod Knez — ona pride, ko bo čas.

Jošt (*stoji ob Sabini, ki gleda zamišljena*): Ne smemo odbiti, gospodična!

Knez (*stopi pred Sabino*): Govorili bomo le o lepem, če hočete — tudi o spominih. Še več: Tudi zaplesali bomo — res, kako je že bilo onokrat, gospodična Sabina? — Sredi pesmi smo prestali.

Sabina (*kot prej*): Ker konca ni. Ni ga. Bil pa je nekdo, ki se je bližal — ah, kje je zdaj to! (*Si seže z roko čez oči, nato sede k mizi.*) Žejna sem, slaba sem. Kdo bo napil in komu bo napil?

— Poglejte mi v lice, gospod Knez — so tam rože ali požar?

Knez (*ko sta sedla tudi Osojnik in Polajnar*): Je tam utrujenost, gospodična. (*Ji nalije. Ona izpije. Medtem Knez nalije drugim in sebi.*)

Jošt (*vstane*): Pripravljen, da govorim sebi slovo — glejte popotno obleko —

Polajnar: Še palice manjka!

Sabina: Dvoumno, ljubi varuh. — Pustite besede, gospod Osojnik! (*Jemlje iz torbice kuverta.*) Jaz namreč moram gospodu Knezu odkriti, kaj je želela moja mati pred smrtjo. Želela tiho — a vztrajno. Do konca dni, do večera.

Knez (*pogleda začuden, kakor tudi onadva*): Testament!

Sabina: Da. (*Vzame iz kuverte listino in jo poljubi. Pomolči, nato:*) Moja mati pravi: ... »vse, kar imam, zapuščam svoji hčeri Sabini. Do nje imam edino prošnjo: Naj združi grad in vilo. — Z božjo pomočjo — Amen —« (*Gleda po navzočih.*) Svojo mater ljubim — ona zdaj živi bogve kje, a me gleda in prosi. Ne zaspim, dokler ji prošnje ne uslišim. Grad in vilo! — Kako? — Svetujte, gospoda, po vrsti.

Jošt (*še vedno stoječ*): Vse molitve ne zrušijo pekla — da, kaj more ubogi testament, če vpije v prazno! V preteklost! (*Se nervozno ozre v Kneza.*) Odigrano, zaigrano. Konec.

Sabina: Naprej, gospoda! Kdo je boljši svetovavec?

Polajnar (*mračen*): Solnce stoji — gospod Knez, novi Jozua — spregovori!

Knez (*zre mirno v Sabino*): Težko je odreči mrtvi materi, gospodična Sabina. Pomilujem Vas. — A sami veste, da je konec.

Jošt (*navdušen*): Knežja beseda! — Da, tako more govoriti le mecen, ki je dajal več, flego je imel.

Polajnar (*naglo k njemu*): Nazaj v grlo s to spako — gospod!

Sabina (*mirna*): Torej nič. Potem ga ni drugega izhoda. (*Glasno.*) Jaz kupim to vilo. (*Vsi se zavzamejo.*)

Jošt (*še bolj navdušen*): Druga knežja beseda! Na zdravje, na zdravje! (*Pije.*)

Polajnar (*razdražen vpije*): Obsedenost, obsedenost — a Vi — hudičev komentar —

Knez (*gleda v stran*): To bi bil način združitve gradu in vile. Če Vam povem, da me miče, po teh tukajšnjih izkušnjah namreč, v svet, da me tudi tale vila ne odvrne več od takega sklepa — da (*se obrne k Sabini*), potem je naravno, da me boste zdajle vprašali po ceni. (*Pomolči.*) A jaz vile ne bom prodajal!

Polajnar: Ne bom prodajal! — Zapišite si ta aksiom za uho, gospod mešetar!

Sabina (*pogleda ostro*): Ne motite nas, gospoda! — Omehčati se morate, gospod Knez!

Knez: Omehčati, da. — Pokličite zdaj svojo sestro, gospod Polajnar!

Polajnar (*naglo vstane in hiti v salon*): Takoj bo tu, naša golobica, trenutek, gospoda —

Sabina (*gleda široko v Kneza*): Vi si upate — proti mrtvim, gospod Knez? Ne verjamem. Nočem tega, razumete, to preprečim. — Kaj vendar! To je blazno, blazno; kaj zijate, gospod Osojnik, padla je beseda blaznega Kneza — rešujte, rešite nas!

Jošt: Beseda je padla na kamen. Tam ne pože. — Reševati? Zavzemam se s posebno slastjo za obupne slučaje — do tja je pa še daleč —

Sabina (*nemirna*): Kje si, Pjer?

Pjer: Tu, mademoiselle!

Sabina: Prav, ostani na mestu! Je, kakor zid, gospod Knez, sliši, a ne izdaja. (*Iz salona pride Polajnar s Heleno, ki je oblečena v plašč, blede v lice.*)

14. prizor:

Knez, Jošt Osojnik, Polajnar, Pjer, Sabina, Helena

Helena (*obstane pri Knezu*): Kaj želiš, moj ljubi? (*Polajnar stoji za njo.*)

Sabina: Njen ljubi —

Knez (*vstane*): Da. Ona je moja nevesta. — Darujem ji to vilo, drugega nimam. Z vsem, kar je v nji, jo ji darujem zdaj tu pred vami, gospoda. In jutri — jutri odpotujeva.

Helena (*ga gleda*): Moram te nekaj vprašati —

Knez: Nikar zdaj, Helena! Glej, prišli so, da ti vzamejo to darilo. Gospodična Isteničeva jo kupuje — ni več moja, ne morem je prodati. Zdaj vprašaj!

Helena (*pogleda v Sabino*): Prav rada dovolim, da se ta vila proda. Prosim to.

Polajnar: Ni res, zagovorila se je, uročena je, glejte, kam gleda!

Jošt: Izgovorjeno, pred pričami, velja! Na zdravje!

Knez (*gleda Heleno*): Podarim ti jo, Helena, ker hočem, da je tvoja!

Sabina: Povejte ceno, gospodična!

Knez (*razburjen*): Ne in ne! Ne sme, ne more! Da, njeno je vse — vendar ne more prodajati gospodični Sabini. — Nji ne more, ne more! Prosim vas, gospoda, sem pri polni zavesti. Vem, da gospodična ne more —

Sabina (*sladko*): Zakaj ne morem, gospod Knez?

Knez (*nemiren*): Ker, ker — oprostite, to se ne da — razložiti — tu, je težko ...

Sabina: Je njena ta vila ali ni?

Knez: Je.

Sabina: Potem sklenimo kupčijo! — Čudim se, gospod Knez, da se Vam besede zatikajo, vedno ste bili mirni in jasni. Bolj od vseh. — Sklenimo!

Knez: Helena, ne prodajaj, ne moreš — —

Helena: Prodam.

Knez: Jaz nisem kriv. Prisilili ste me. (*Pomolči, nato gleda v Sabino.*) Gospodična ne more sklepati pogodb, ne more kupovati veljavno — gospodična

— ni zdrava — (*Vsi oneme. Polajnar in Osojnik stopita za korak nazaj.*)

Sabina (*plane s sedeža in gleda v Kneza. Molči, se stresa. Nato*): Ni zdrava! — O Bog, o Bog! (*Se počasi spusti v sedež, molči in se igra s črnimi koralami, ki ji vise krog vratu.*) Oče je mrtev in mati je mrtva. Hči pa ni zdrava. — Zdravje je redko, redko. Nekdo je vedel, da moje misli niso zdrave, gospoda... (*Knez gleda v tla in molči.*) Moje misli so bolne. Uboge misli! Diagnoza je tako resna. — Kako se v boleznih včasih razpletejo tudi najtežje uganke! In čudež, še v bolnih mislih! — Račun je jasen: Ko bi v moji glavi bilo vse v redu, bi bila vila že davno na gradu. Zdaj vidim, kje je napaka. Vsaka nesreča je napaka. — Gospod Osojnik (*gleda vedno v tla*) ima zdaj svojo obupno situacijo, a njegova sredstva odklanjamo, prestrupena so. Pustite nam časa, da premislimo, kako nas misel boli! (*Pomolči.*) Kako je dobro, da ste vsi tihi in da poslušate bolnika. Bolniku se mora pritrčiti, nikdar lagati. Kako je že bilo s Kristusovimi čudeži? (*Gleda v daljavo.*) Velika vera!

Helena (*se je medtem, ko so gospodje stopili resni in molčeči v ozadje, tiho približala Sabini*): Z Vami grem, stregla Vam bom.

Sabina (*jo gleda*): Vi se boste poročili. Nekje v tujem kraju. Če imate zdrav okus, bolj zdrav, kot so moje misli — potem — kam sem že hotela z maršem iz Lohengrina? — No, da. — Bodite zdravi!

Helena (*v solzah*): Ne zavržite me! (*Pade pred njo in ji poljublja rob obleke.*)

Sabina: Moj ljubi Pjer — zdaj si končno na vrsti! (*Pjer prime kovčeg in stopi k Sabini.*) Odpri! (*Pjer odpre kovčeg.*) Oprostite, gospodična z mirto, napoti ste mi. Če imate kako željo, jo shranite za poznejše sekunde. (*Helena je vstala in stopila na stran.*) Tu je najprej zapestnica. kovana — kje, Pjer?

Pjer: Amsterdam.

Sabina: Recimo, da je res. Nosila sem jo enkrat v življenju — verujte mi, Diana, številko eno prenese tudi bolna misel. Vaša je. — Kaj je še tam, Pjer? — Da, prstan s safirjem. To nas spominja, Pjer, nas spominja na kaj?

Pjer: Alžir.

Sabina: Ko je Mozes gledal Gospoda, je bilo pod Njegovimi nogami kakor safir — in ko je Eečijel gledal božjo krasoto, je bilo nad njim, kakor safir. Safir je upanje. Kaj bo z mojo mislijo? — Vzemite ga! (*Pjer je položil zapestnico in prstan na mizo.*) Ah, tam je mali obesek. Smaragd. (*Drži ga v roki.*) Pod jezik položen odkrije bodočnost. Kdor se bodočnosti ne boji, ta poskusi. Naprej! — Spet kamen v zlatu. Rubin. Blešči se strupeno, seveda, očesni kamen zlatih kačjiin glav — moja mati ga je sovražila. Zakaj? — No, še dalje! Korale — rdeče solze. (*Pomolči.*) Naprej, naprej! (*Pjer ji poda krasno, z demanti in barvnimi dragulji posuto ovratnico.*) To je tisto s Kavkaza. To je nakit kraljične Haris (*se zagleda sanjavo v salon*), ki je v šestnajstem letu odložila

nedolžnost — saj ni res, pesnik je umrl in ni povedal, kaj misli. — Zdaj leži vse na mizi. Nevesta, vzemi! Malo je, lepo je. Vi molčite. (*Gleda Heleno.*) Ob glas ste — pa ste sicer na dobrem glasu. — Kako — če pamet boleha —

Knez (*stopi naprej*): Počivajte malo, gospodična!

Sabina: Imate dolgo pot pred seboj. — Tale moj testament v resnici ni pristen. Ko sem ga prepisovala — ono pravo materino zadnjo voljo — sem gledala v stran in pisala, kar mi je narekovala podoba v oknu. Ponoči. (*Si seže čez oči.*) Zdaj bi ne znala več tako zložiti besed.

Polajnar (*stopi bliže*): Umirite se, gospodična!

Sabina: Requiescat in pace! — Gospod brat Benedikt Polajnar, ne, tu je nekaj zmede — in vendar je mir najlepši. Vaši — biseri in dragulji, moj — mir. Dajte mi roko (*Heleni*), in povejte, kako je, če je človek zaročen. S komersibodi — ni treba, da je vse po knežje.

Helena (*tiše h Knezu*): Ne smemo je več pustiti —

Sabina (*gleda v Osojnika, ki se zgane*): Natočite vina! (*Osojnik prime za čašo.*) Ne tam! Pokaži, Pjer, naše solze! (*Pjer vzame iz kovčega tri kristalne čaše.*) Kristal je tu; še prašek iz topaza (*gleda v Osojnika*), gospod magister, premagujte svojo ginjenost, prašek iz topaza, pomešan v staro vino, preganja melan-ho-li-jo — (*Glava ji omahne na prsi. Knez in Polajnar priskočita. Ona takoj spet pogleda kvišku.*) Zdaj (*vstane*) — natočite! Dva sva, ki hlastava po ljubezni radi ljubezni, brat Benedikt in jaz, vsi drugi imajo druge načrte... Ni svetlobe — res, večer je in zvonovi zvonijo. Nevesta in ženin si gledata v oči, Pjer — vino! (*Pjer je postavil čaše na mizo in steklenico z vinom pred Sabino.*)

Knez: Pridružite se, gospoda! (*Vsi stopijo k mizi.*)

Sabina (*naliva v kristalne čaše*): To za nevesto — za ženina — za bolno misel. — Ah, pardon! — Tam (*kaže na vhod v salon*) na vratih stoji nepovabljen gost — pači se in protestira — (*Vsi se ozro. Polajnar pri tem skrivaj v zrcalu opazuje Sabino, ki gre z roko naglo čez vse tri čaše.*) Kako je?

Knez (*ki z drugimi vred spet gleda vanjo*): Nepovabljenca ni med nami.

Sabina: Kakor se vzame. — Tri so (*vzame prvo čašo*), vse enake in ni pameten, kdor vidi krivico. Ravnajte po mojem zgledu, Heloiza, in Vi, gospod knez Abelard... (*Helena in Knez vzameta čaši.*) Še enkrat mi poklonita svoje oči (*gleda vanja*), da vidimo — če smo si odpustili. (*Roka se ji trese, ko dvigne čašo in stopi k onima dvema.*) Mir z vama... (*Hoče trknili z njima.*)

Polajnar (*skoči vmes, razburjen*): Stojte, za Boga, stojte! — Usmiljenje božje! Saj to ni zdravica, saj to je — miserere!

Jošt (*skoči k njemu*): Kdo bo ustavljal poštena — (*Sabina se umakne in gleda strme v Polajnarja. Čašo pritiska k prsim.*)

Polajnar (*vpije*): Proč, Vi gospod, Vi marabut v epruveti, Vi spreminjate barve (*vneta Sabini*) —

Zdravica, ki Vam jo on šepeta — njegov dih je strupen! — Zavedite se, gospodična, zavedite se! — Mar naj od požirka slabe pijače...

Sabina (*krikne in dvigne čašo k ustom*): En vain!...

Polajnar (*ji v zadnjem hipu bliskovito izbije čašo iz rok*): Za Boga, kaj s tem! — Ah (*se od diha*), ne mrje se po volji takih... (*Na levi rezko zazvoni. Sabina omahne v sedež. Priskočita Knez in Helena, ki sta postavila čaši na mizo. Osojnik skoči k vratom na levi. Ta se odpro. Na pragu stoji gospa Osojnica, blede, oblečena v črno.*)

15. prizor:

Knez, Jošt Osojnik, Polajnar, Pjer, Sabina, Helena, gospa Osojnica; pozneje Balant in Krista

Jošt (*zagleda mater in odskoči*): Mati! (*Osojnica ga gleda resno.*) — Kaj je — (*tiše*) Zofija?

Osojnica: Je — umrla. (*Jošt se opoteče nazaj in strmi vanjo. Iztegne roko proti nji, kakor da se brani neki misli.*)

Sabina (*se zagleda v Osojnico s široko odprtimi očmi*): Umrla? —

Osojnica (*stopi v sobo in gre proti Joštu, ki se je sesedel na stol ter uprl glavo v roki in pogled v tla*): Umrla — iz ljubezni — odpušča. Pridi zdaj, Jošt!

Sabina: Umrla — za drugega... (*Pogleda zmedeno v Polajnarja.*) Kako — je to?

Polajnar (*se skloni k nji*): Ne glejte v temo — ljubim Vas — skozi okna silijo vonji pomladi — vrnimo se v vrtove —

Sabina (*zastrimi*): Kraljična Haris! —

Jošt (*skoči ves iz sebe k Sabini*): O Sabina — z menoj!

Sabina (*se naglo odmakne*): Joj, od Vas mraz — kakor strup — (*se oprime Polajnarja. — Osojnica prime Jošta in ga potegne nazaj.*) — Bila sem bolna — (*pade nenadoma pred Heleno in Kneza na kolena.*)

Polajnar (*razburjen krikne*): Poljubita jo — naglo — mar ne vidita, da umira od vaju? (*Knez in Helena se sklonita k Sabini in jo poljubita na čelo.*) Zahvaljen Bog! — Zdaj proč, ven — na prvi vlak — ne šalim se, streljam — hoj, služinčad! (*Od desne vstopita Balant in Krista in obstaneta pri odprtih vratih. Knez prime Heleno molče pod roko, pa jo vodi skozi odprta vrata na desno ven. Za njima Balant in Krista. Takoj nato Polajnar dvigne Sabino in jo odvede skozi salon.*)

Jošt (*se iztrga materi in skoči za njima. Pri vходу v salon se ustavi*): Končano — prokleta! (*Z divjim pogledom se obrne k mizi in zgrabi čašo.*)

Pjer (*vzame kovčeg in obstane ob Joštu z resnim pogledom*): Nikar, gospod!

Jošt (*pogleda blazno*): Kam meriš, hudič?

Pjer: Tam gori — (*kaže z roko proti nebu*) vprašajte Boga! (*Odide v salon.*)

Osojnica (*pristopi ponovno k Joštu, ki mu pade čaša iz rok*): Z menoj, moj nesrečni Jošt — na grob! (*Ga vodi na levo.*)

Zastor.